

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Андрейченко А.В.

_____ (підпис)
“ ” _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСТІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»**

Виконавець:

студент ЦЗФН

Юрченко Антон Олександрович _____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Захарченко Наталя Вячеславівна _____
/підпис/

Одеса - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	6
1.1. Сутність Євроінтеграції та значення її для Одеської області.....	6
1.2. Переваги та недоліки євроінтеграційного процесу для Одеської області	11
1.3 Зарубіжний досвід інтеграції до Європейського Союзу	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ.....	32
2.1. Передумови формування Євроінтеграційних процесів в регіонах України.....	32
2.2. Загальна зовнішня торгівля Одеської області та пріоритети експорту до країн ЄС	43
2.3. Пріоритетні напрямки експорту послуг Одеської області до країн Євросоюзу та світу в цілому	50
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗБУДОВИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	60
3.1. Можливості імплементації стратегії ЄС для Дунайського регіону.....	60
3.2. Пріоритетні напрямки розбудови та відновлення Одеської області в контексті Євроінтеграції.....	72
ВИСНОВКИ.....	83
Список використаних джерел.....	88

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Одеська область, як прикордонний регіон з розвиненою портовою інфраструктурою на узбережжі Чорного моря, має унікальне стратегічне значення для України в контексті євроінтеграційних процесів. Близькість до країн ЄС і доступ до міжнародних торговельних шляхів створюють для регіону потужні можливості для економічного зростання, розвитку транзитного потенціалу та збільшення експорту. Однак реалізація цих можливостей вимагає чітких стратегічних пріоритетів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності, модернізацію інфраструктури та адаптацію до стандартів і вимог європейського ринку. Саме в цьому контексті постає важливе завдання формування та реалізації пріоритетів розвитку Одеської області, що відповідають як національним, так і європейським цілям.

Актуальність питання зростає в умовах посилення інтеграційних зв'язків між Україною та ЄС, які ставлять перед регіоном нові виклики й можливості. З одного боку, Одеська область може отримати вигоди від активної участі в європейських інфраструктурних та економічних проєктах, розвитку транспортної мережі та збільшення обсягів торгівлі. З іншого боку, необхідність відповідати стандартам ЄС вимагає значних змін у місцевому управлінні, підтримки малого та середнього бізнесу, а також інвестицій у розвиток інфраструктури. Тому визначення стратегічних пріоритетів розвитку регіону в контексті євроінтеграції є ключовим кроком для забезпечення стабільного та сталого розвитку Одещини, який дозволить регіону повноцінно інтегруватися у європейську економічну та культурну спільноту.

Розкриттю питання дослідження стратегічних пріоритетів розвитку Одеської області у контексті Євроінтеграції розглядаються у працях А. Андрейченко [35; 52], А. Гриценко, В. Гейця, Л. Дейнеко [4], Н. Добрової [47], Н. Захарченко [13; 16; 52], В. Карпова [15], А. Ковальов [16], О. Колесник [17; 47], Н. Кічук [16], Ніценко В. С., Попович В. В. [24], О.

Подмазко [47] та інших. Більшість публікацій авторів присвячені аналізу стану та проблемам розвитку Одеського регіону з початку повномасштабного вторгнення з боку рф. Це фактор прискорив євроінтеграційні процеси для регіонів України. Саме це стало основним критерієм, що зумовило вибір кваліфікаційної роботи дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – є теоретичні, методичні та прикладні аспекти стратегічних пріоритетів розвитку Одеської області в контексті Євроінтеграції.

Для досягнення мети було поставлено наступні **завдання**:

- 1) розглянути сутність Євроінтеграції та значення її для Одеської області;
- 2) визначити переваги та недоліки євроінтеграційного процесу для України;
- 3) розглянути зарубіжний досвід інтеграції до Європейського Союзу;
- 4) охарактеризувати передумови формування Євроінтеграційних процесів в регіонах України;
- 5) здійснити аналіз зовнішньої торгівлі Одеської області та пріоритети експорту до країн ЄС;
- 6) проаналізувати пріоритетні напрямки експорту послуг Одеської області до країн Євросоюзу та світу в цілому;
- 7) обґрунтувати можливості імплементації стратегії ЄС для Дунайського регіону;
- 8) обґрунтувати пріоритетні напрямки розбудови та відновлення Одеської області в контексті Євроінтеграції.

Об'єкт дослідження – процес визначення пріоритетних напрямків розвитку Одеської області в контексті Євроінтеграції.

Предмет дослідження є сукупність теоретичних, методичних, прикладних аспектів стратегічного пріоритетного розвитку та європейської підтримки Одеської області.

Методи дослідження. Під час підготовки кваліфікаційної роботи було використано такі методи дослідження: методи критичного аналізу та узагальнення наукового досвіду – для уточнення понятійного апарату; економіко-статистичного аналізу: табличний, графічний, групування, класифікації, моделювання – для обґрунтування економічного стану Одеської області та пріоритетів розвитку, експертної діагностики: ранжування, порівняння, оцінювання – для визначення ступеня привабливості Одеської області як регіон для інвестування ЄС

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-законодавчі акти України, матеріали наукових конференцій, статистичні щорічники Державної служби статистики України, звіти та аналітичні матеріали інших державних органів, наукові публікації та монографічні видання.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінок тексту. Основний текст – 87 сторінки, міститься 3 таблиці, 9 рисунки.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведеного дослідження опубліковано статтю: Юрченко А. О. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток Одеської області. *Науковий студентський вісник*. ОНЕУ, 2024. № 41 (1). С. 25-27.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність Євроінтеграції та необхідність її дослідження

Євроінтеграція залишається ключовим та постійним зовнішньополітичним пріоритетом України, тоді як подальший розвиток та поглиблення відносин між Україною та ЄС здійснюється на основі принципів політичної асоціації та економічної інтеграції.

Головними стратегічними документами для досягнення цих завдань є Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами – членами, з іншого боку, а також Порядок денний асоціації Україна – ЄС.

Угода про асоціацію визначає абсолютно новий формат взаємодії між Україною та ЄС та служить стратегічним орієнтиром для системних соціально-економічних реформ у країні, тоді як поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, що є частиною Угоди, встановлює правову основу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів та регулюючого погодження, спрямованого на поступове інтегрування економіки України у спільний ринок ЄС [8].

Створено дієву платформу для взаємодії на регіональному рівні в рамках Транспортного форуму Східного партнерства, головним завданням якого є підтримка покращення транспортних зв'язків між ЄС та його найближчими сусідами. Транспортні інфраструктури та послуги відіграють центральну роль у підвищенні рівня життя громадян країни та у розширенні можливостей розвитку промислового сектору. Тому транспорт є однією з основних областей партнерства між ЄС та Україною, і згідно зі статтею 368 Угоди про асоціацію, головною метою такого партнерства є сприяння оновленню та реструктуризації транспортного сектору України, а також поступова гармонізація чинних стандартів та політики з нормами, ухваленими в ЄС.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом стала активною з 1 вересня 2017 року. Воно відкрило новий розділ у відносинах між Україною та Євросоюзом – ми перейшли від простого партнерства до процесів, які дозволяють Україні повноцінно інтегруватися до ЄС.

Підписання Угоди вже надало українцям відчутних вигод. Це лібералізація візового режиму з державами Євросоюзу (включаючи безвізовий режим) та спрощення торгівлі між Україною та ЄС, що дало українським виробникам пільговий доступ до одного з найбільших ринків світу. Завдяки Угоді про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗСТ), частини Угоди про асоціацію, українські підприємці змогли значно збільшити обсяг торгівлі з ЄС.

Сьогодні Європейський Союз став нашим головним торговим партнером. Якісні товари з Європи стали доступнішими для українців, а наші виробники, у свою чергу, отримали шанс експортувати свою продукцію до ЄС на пільгових умовах. Необхідність відповідності європейським стандартам покращує якість українських товарів і для внутрішнього ринку. Сьогодні Україна посідає одну з провідних позицій щодо експорту сільськогосподарської продукції до ЄС [9].

Ще більше переваг наші виробники отримають, коли набуде чинності угода про так зване «промислове безвіз», що дозволить нам постачати свою промислову продукцію до Євросоюзу на тих же умовах, що діють усередині ЄС. Підготовка до підписання такої угоди ведеться урядом України.

Проте, як згадувалося, Європейський Союз – це сфера торгівлі. За час дії Угоди про асоціацію в життя українців прийшли зручні Центри надання державних послуг, сучасні електронні сервіси, покращена охорона здоров'я та відновлені дороги за допомогою європейських інвестицій. Це відбувається завдяки тому, що в рамках Угоди про асоціацію українська влада взяла на себе зобов'язання реалізовувати реформи, що сприяють остаточному звільненню від залишків радянської спадщини з її бюрократичними узами, зневагою до людської особистості та економічною відсталістю.

Це призведе до того, що Україна стане сучасною розвинутою країною з високим рівнем життя, де цінуються свобода та гідність, громадяни мають рівні шанси, а їхні права насправді, а не за документами, захищені законом.

Євроінтеграція націлена на дуже практичні речі, які покращують життя українців. Безвізовий режим із Європейським Союзом; сучасні центри надання державних послуг; державні сервіси, доступні онлайн через додаток Дія без черг; дороги, що будуються відповідно до стандартів ЄС, – це перші плоди євроінтеграції, здійснені за підтримки Європейського Союзу.

Євроінтеграція – це реальні вигоди, які отримує кожен громадянин України завдяки тому, що країна починає працювати за новими високими стандартами. Це можливості для українських підприємців, студентів та виробників, які відкриваються завдяки можливості навчатись у Європі та експортувати свою продукцію туди. Це також безпечна продукція для споживачів, яка виготовляється за європейськими стандартами [8].

Європейський Союз є ключовим партнером України. Завдяки євроінтеграції українські виробники отримали полегшений доступ до ринку ЄС – одного з найбільших ринків у світі. Україна посіла одну з провідних позицій щодо експорту сільськогосподарської продукції до ЄС.

Лише у 2019 році від торгівлі з ЄС Україна заробила понад 20 мільярдів євро. Це означає створення нових робочих місць та підвищення заробітної плати завдяки експорту нашої продукції до країн ЄС із високим рівнем купівельної спроможності.

Ще більше переваг Україна отримає, коли повністю інтегрується у внутрішній ринок ЄС та стане повноправним членом Європейського Союзу.

Євроінтеграція – це не лише питання торгівлі, а й ставлення до життя. Нетерпимість до корупції (не лише отримувати, а й не пропонувати хабарі), рівні права та можливості для жінок та чоловіків, взаємна повага, гідність та єдині закони для всіх – це теж життя «за європейськими критеріями». Якісні дороги, безпечні продукти, відповідальний уряд є наслідком цього.

Шість основних цінностей Європейського Союзу – повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство закону, повага до прав людини – це концептуальні принципи, які близькі та зрозумілі кожному українцю. Саме вони об'єднують нас із європейцями сильніше, ніж законопроекти чи міжнародні угоди.

На основі цих засад проводиться низка реформ – не для Євросоюзу як інституту, а для нашого суспільства. Всі ми прагнемо жити в комфортній та безпечній країні, вільно подорожувати та навчатися, знаючи, що в державі діють єдині для всіх закони.

Євроінтеграція – це трансформація світосприйняття. Потрібно, щоб у нашій свідомості зникла «совєтщина». Щоб основою життя новим світоглядним стандартом в Україні стали відповідальність, повага одна до одної, до права та гідності. Простіше кажучи, якщо ви ставитеся з повагою до оточуючих, паркуєтеся у дозволених місцях, дбаєте про чистоту свого будинку та міста, дбайливо ставитеся до ресурсів країни – ви вже живете як європеєць.

Саме європейське світосприйняття – шість ключових цінностей – є основою процвітання Європейського Союзу. Євроінтеграція України – це зміна світоглядних принципів на всіх рівнях життя та рух до європейського процвітання [10].

Одеська область є ключовим регіоном України, що має стратегічну значущість як на національному, так і на міжнародному рівні. Завдяки своєму розташуванню на узбережжі Чорного моря та близькості до кордонів Європейського Союзу Одеса має величезний потенціал стати важливим центром для транспортних, економічних та культурних процесів у контексті євроінтеграції України. Євроінтеграція відкриває нові горизонти для розвитку регіону, водночас вимагаючи значних змін у державній політиці, модернізації інфраструктури та гармонізації законодавства.

Процес євроінтеграції включає цілу низку заходів, спрямованих на поглиблення співпраці між Україною та ЄС, зокрема, через реалізацію Угоди про асоціацію. Для Одеської області цей процес має особливе значення з

кількох причин. Одеська область – великий транспортний вузол України, через який проходять значні потоки товарів. Регіон має кілька великих портів, ключових для міжнародної торгівлі. Євроінтеграція потребує модернізації транспортної інфраструктури за європейськими стандартами, зокрема розвитку морських портів, залізниць та автомагістралей.

Євроінтеграція передбачає інтеграцію економіки Одеської області до загальноєвропейського ринку, що потребує підвищення конкурентоспроможності місцевого бізнесу, впровадження інновацій та технологій. Це також відкриває доступ до нових ринків збуту української продукції до ЄС. Одеса як культурний центр і туристичний магніт має потенціал залучення європейських інвестицій у сферу туризму та культурної співпраці [11].

Вивчення євроінтеграційних процесів є важливим для розробки ефективної стратегії розвитку Одеської області. Євроінтеграція відкриває перед регіоном нові можливості, але також створює виклики, такі як висока конкуренція на європейському ринку, необхідність адаптації до нових стандартів та інфраструктурних вимог. Дослідження допомагають своєчасно виявити ці виклики та запропонувати механізми їх подолання.

Аналіз євроінтеграційних процесів дозволяє визначити, які саме сфери та галузі регіону потребують найбільшої уваги для гармонійної інтеграції до Європейського Союзу. Наприклад, транспорт, логістика, сільське господарство та туризм є пріоритетними напрямками для Одеської області. Дослідження дають змогу оцінити економічні вигоди, які регіон може отримати від близької співпраці з ЄС. Це включає залучення інвестицій, зростання експорту в європейські країни та поліпшення інфраструктури.

Таким чином, для успішної інтеграції Одеської області до Європейського Союзу необхідно реалізувати дієву державну політику, яка б регулювала процеси євроінтеграції. Одним із ключових напрямків є розвиток інфраструктури регіону, включаючи транспортні коридори, залізниці та порти. Держава повинна підтримувати інвестиції в ці галузі, забезпечуючи їхню

відповідність європейським стандартам. Адаптація національного та регіонального законодавства до норм ЄС є вкрай важливою для забезпечення конкурентоспроможності бізнесу та захисту прав громадян. Це стосується регулювання транспорту, екології, сільського господарства та підприємництва. Державна політика має надавати підтримку малому та середньому бізнесу, що є найважливішим аспектом економіки Одеської області. Це дозволить їм успішно інтегруватися у європейські ринки, підвищити свою конкурентоспроможність та залучити інвестиції. Одеська область має значний науково-освітній потенціал, тому важливо розвивати політику підтримки інновацій, освіти та наукових досліджень у співпраці з європейськими установами.

1.2. Переваги та недоліки євроінтеграційного процесу для Одеської області

Євроінтеграція, що виявилася однією з центральних тем у період війни, є двозначним і спірним питанням для багатьох політичних аналітиків. Деякі вважають, що це найбільш доцільний крок для підвищення економічної ситуації в країні, в той час як інші експерти впевнені, що це призведе до деградації національної індустрії.

Пріоритетами для України, на думку низки вчених, мають стати внутрішні перетворення та покращення всіх галузей роботи політичного та законодавчого апарату. Зміни підлягають медична, судова, підприємницька та адміністративна системи.

Держави ЄС пройшли значний шлях модернізації своїх систем охорони здоров'я, що означає, що вони мають великий досвід та ефективні алгоритми для вирішення складних завдань та викликів у сфері медичного обслуговування.

Основними завданнями Європейського Союзу у сфері охорони здоров'я є збільшення доступу до якісного та своєчасного медичного обслуговування,

розвиток інноваційних рішень та оптимізація використання доступних ресурсів для підвищення ефективності системи охорони здоров'я [19].

Більше того, країни ЄС рухаються до створення єдиної політики в галузі глобального здоров'я, що допоможе не лише підвищити якість та тривалість життя громадян Європи, а й запобігти поширенню захворювань. Медичні вироби, препарати та лабораторні дослідження мають відповідати європейським стандартам. Тобто їхня якість буде на рівні європейських норм.

Для України євроінтеграція є не лише змогою зміцнити співпрацю та інтегрувати кращі практики та стандарти Європи у свою національну систему охорони здоров'я, а й бути частиною формування єдиної політики та медичного простору з ЄС.

Це також шанс приєднатися до впровадження спільних програм у галузі охорони здоров'я через цільові ініціативи, які реалізує ЄС. Яскравим прикладом такої взаємодії є програма EU4Health, до якої Україна спромоглася приєднатися влітку 2022 року у статусі країни-кандидата. Загальний бюджет цієї програми на 2021-2027 роки становить 5,3 мільярдів євро. У рамках цієї ініціативи Єврокомісія вже підтвердила участь України у дев'яти проектах та забезпечила понад 4,6 мільйона євро загального фінансування для їх реалізації.

У контексті підготовки медичних кадрів євроінтеграція дозволить впровадити європейські стандарти у медичну освіту та розширить можливості для навчання та стажувань у країнах ЄС. Євроінтеграція також стане каталізатором для застосування найкращих міжнародних протоколів лікування та впровадження новацій [37].

Для бізнесу нові регуляторні правила в Україні та ЄС відкриють обрії для виходу на європейські ринки. Єдині вимоги до продуктів та послуг зменшать тимчасові, фінансові та трудові витрати на експорт української продукції до країн ЄС. Плюс, уніфікований бізнес-простір підштовхне до розвитку інновацій в Україні. Товари з ЄС також легше вводитимуть на український ринок. Єдині регуляторні норми також зменшать додану вартість продукції, оскільки це дозволить уникнути додаткових витрат на дублювання

перевірок та реєстрації. Інтеграція на ринках ЄС потребує підвищення стандартів виробництва та якості товарів, а також адаптації до європейських екологічних вимог. Це відкриває можливості для експорту українських сільськогосподарських товарів до Європи.

Правила та стандарти ЄС нададуть Україні можливість стати більш екологічно стійкою країною, оскільки в різних аспектах життя будуть запроваджені норми, що забезпечують гармонію між виробництвом та збереженням здорового екологічного середовища. Одеська область потребує модернізації системи охорони навколишнього середовища відповідно до вимог європейських норм. Особливо актуальним є питання захисту Чорного моря від забруднення, що є спільним пріоритетом як України, так і ЄС [8].

Одеська область, будучи одним із центральних регіонів України, відіграє важливу роль у процесі євроінтеграції. Завдяки своєму стратегічно важливому становищу на узбережжі Чорного моря, кордон з Європейським Союзом та країнами Чорноморського регіону, Одеса має унікальні можливості для зростання в різних секторах економіки.

Одеська область є основним транспортним вузлом як України, так і Європи. Стратегічним пріоритетом залишається модернізація морських портів, розвиток залізничного та автомобільного сполучення, що зв'язує регіон із Європейським Союзом. Розширення транзитних коридорів може значно збільшити експортні потоки до ЄС та покращити логістику.

Одним із важливих напрямків є інтеграція в енергетичний сектор, включаючи модернізацію енергетичної інфраструктури, перехід на відновлювані джерела енергії та загальноєвропейську енергосистему ENTSO-E. Це сприятиме енергетичній безпеці регіону та дозволить стати частиною загальноєвропейських енергетичних дій.

Сільськогосподарський сектор відіграє величезну роль в економіці Одеської області. Інтеграція на ринки ЄС потребує підвищення стандартів виробництва та якості товарів, адаптації до європейських екологічних норм.

Це відкриває нові перспективи для експорту української аграрної продукції до Європи.

Завдяки своєму культурному багатству, історичним пам'ятникам та морським курортам Одеса має значний туристичний потенціал. В рамках євроінтеграції важливо розвивати туристичну інфраструктуру та просувати регіон на європейських туристичних ринках. Це сприятиме не лише економічному зростанню, а й зміцненню культурних зв'язків із Європою. Усі ці пріоритети спрямовані на зміцнення економічної, соціальної та культурної інтеграції Одеської області до європейського місця. Реалізація цих стратегічних напрямів потребує тісної співпраці між місцевою владою, державними установами та міжнародними партнерами.

Існує низка доказів, з яких деякі експерти вважають, що Україні може бути вигідно стати частиною Європейського Союзу. Проте, ці докази є єдиними, і з них сприймаються як тимчасові чи вирішені питання. Україна може зіткнутися із серйозними економічними проблемами при приведенні власних стандартів у відповідність до норм ЄС [39].

Приєднання до ЄС потребує значних витрат на адаптацію законодавства, модернізацію інфраструктури, виконання екологічних вимог та стандартів промисловості. Економіка України ще не повністю оговталася від конфліктів та криз, тож витрати на оновлення можуть стати додатковим тягарем. Європейські ринки відрізняються високою конкуренцією, що може спричинити труднощі для українських виробників.

Відкриття ринків ЄС означатиме, що українським компаніям доведеться боротися з європейськими фірмами, що вже стали європейськими, що може призвести до витіснення української продукції, особливо в таких сферах, як агропромисловість та легка промисловість.

Членство в ЄС потребує передачі частини державного суверенітету наднаціональним органам, наприклад, Європейській комісії. Це передбачає, що Україна прийматиме рішення, спираючись не лише на свої національні

інтереси, а й на колективні рішення ЄС, навіть якщо вони не завжди збігаються з інтересами країни.

Україна має продуктивний аграрний сектор, але європейські екологічні норми можуть обмежити експорт деяких українських товарів. Приведення цих норм у дію потребує часу та фінансових вкладень, і для багатьох українських фермерів це може стати значним випробуванням. Насамперед, що може вимагати ЄС – це культура, що виснажує землю, у нашій країні. Спостерігається, що останнім часом українські аграрії збільшують площі під соняшникові посіви, кукурудзи та ріпаку. Проблема полягає в тому, що такі культури виснажують ґрунт, оскільки вилучають із нього важливі поживні речовини та вологу [38].

Таким чином, родючість чорноземів досягає мінімальних показників. Площа посівів таких культур зростає, тому що їхня собівартість невисока, а прибутковість велика. Для відновлення родючості українського ґрунту застосовують природні добрива, які багато фермерів у більшості випадків не використовують. Критики зазначають, що членство у ЄС може призвести до залежності від фінансової допомоги з боку ЄС. Країни із нестійкою економікою часто залежать від дотацій та кредитів ЄС, що може підірвати економічну незалежність. Приєднання до ЄС може сприяти еміграції української робочої сили до більш розвинених країн Європи, що призведе до «витікання умів» та нестачі кваліфікованих фахівців на батьківщині. Ця проблема вже актуальна, і з відкриттям ринків праці ситуація може посилитись. Доводи проти вступу України до ЄС здебільшого ґрунтуються на економічних та соціальних викликах, які можуть виникнути найближчим часом.

Однак багато з цих питань можна вирішити через реформи та економічну інтеграцію. Водночас, більшість фахівців відзначають плюси членства в ЄС, такі як доступ до ринків, інвестиції, гарантії безпеки та інтеграція до структур Європи. Існує багато недоліків вступу України до ЄС, але всі вони заміщаються пріоритетами, які в цьому випадку перемагають. ЄС

це велика, зарекомендована у всьому світі торгова марка, під якою вся продукція автоматично стає затребувана та високо оціненою, саме це потрібно Україні, щоб продавати свої товари вигідно та дорого, зі збільшенням експорту таких товарів, економіка України підніметься, незважаючи на недоліки.

Деталізуємо переваги євроінтеграційного процесу для Одеської області:

1. Економічний розвиток. Одеська область отримує доступ до європейських ринків, що сприяє збільшенню обсягів експорту агропромислової продукції, морепродуктів та промислових товарів. Євроінтеграція стимулює надходження іноземних інвестицій у розвиток портової інфраструктури, туризму та промисловості.

2. Інфраструктурні покращення. Як один із найбільших транспортно-логістичних вузлів України, область отримує можливості для оновлення портової інфраструктури завдяки фінансовій допомозі та співпраці з європейськими фондами. Покращення транспортного сполучення з ЄС через інтеграцію до європейських транспортних коридорів.

3. Туризм. Підвищення якості туристичних послуг та інфраструктури через європейські стандарти, залучення більшої кількості європейських туристів.

4. Екологічні стандарти. Впровадження екологічних стандартів ЄС сприяє покращенню стану Чорного моря, лісів та інших природних ресурсів регіону.

5. Соціальний та культурний розвиток. Одеська область може брати участь у програмах ЄС, які підтримують розвиток громадянського суспільства, освіти та культури. Полегшення візового режиму та освітні програми сприяють інтеграції молоді до європейської спільноти.

6. Покращення управління. Євроінтеграція стимулює місцеву владу до впровадження стандартів прозорості, ефективності управління та боротьби з корупцією.

Серед недоліків євроінтеграційного процесу для Одеської області можливо виділити:

1. Посилення конкуренції. Малий і середній бізнес може постраждати від конкуренції з боку європейських компаній, які мають доступ до дешевших кредитів та розвиненішої інфраструктури. Місцеві фермери можуть втратити частину ринку через конкуренцію з європейськими агровиробниками.

2. Витрати на адаптацію. Значні витрати на приведення портової, транспортної та комунальної інфраструктури до європейських стандартів. Висока вартість впровадження європейських стандартів якості та екологічних норм може бути обтяжливою для малого бізнесу.

3. Залежність від зовнішніх ринків. Одеська область стає більш залежною від економічної ситуації в ЄС, що робить її вразливою до змін на зовнішніх ринках.

4. Міграція населення. Полегшення працевлаштування в країнах ЄС може стимулювати міграцію висококваліфікованих спеціалістів, що погіршить кадрову ситуацію в області.

5. Соціальна нерівність. Інтеграція може сприяти розвитку великих міст (Одеси), тоді як менші міста та сільські райони залишаються поза основними інвестиційними потоками.

6. Збільшення бюрократичних вимог. Для участі в європейських програмах та проектів потрібне дотримання складних адміністративних процедур, які можуть уповільнити процеси розвитку.

Євроінтеграційний процес відкриває значні можливості для розвитку Одеської області, зокрема через економічну, інфраструктурну та соціальну інтеграцію. Водночас, для мінімізації недоліків потрібна підтримка з боку держави, спрямована на захист малого бізнесу, розвиток сільських територій і стримування відтоку кадрів.

1.3 Зарубіжний досвід інтеграції до Європейського Союзу

Країни Європи, які успішно пройшли через процес євроінтеграції, можуть стати цінним джерелом корисного досвіду для Одеського регіону та України загалом. До таких країн можна віднести Польщу, Румунію та балтійські країни, які стали частиною ЄС і успішно завершили всі етапи вступу.

Польща є яскравим прикладом успішної інтеграції до Європейського Союзу. Вона зуміла залучити значні європейські фонди для розвитку своєї інфраструктури та сільського господарства. Шлях до Європейського Союзу: Польща вступила до ЄС у 2004 році після тривалого процесу реформ, який розпочався з підписання Європейської угоди про асоціацію у 1991 році. Відмовившись від централізованої економіки, Польща мала залишити економічну модель, успадковану від соціалістичного минулого. Тут було реалізовано ринкові реформи, які включали приватизацію державних підприємств та відкриття ринків для європейських інвестицій [40].

Польща також мала провести значні правові реформи, адаптуючи своє законодавство до стандартів Європейського Союзу. Це стосувалося системи правосуддя, прав людини та демократичних інституцій. Польські фермери спочатку зіткнулися із труднощами через необхідність відповідати суворим стандартам ЄС, але пізніше отримали відчутні вигоди від європейських субсидій. Досвід Польщі може бути корисним для Одеської області з точки зору модернізації портової інфраструктури та сільськогосподарського сектору.

Естонія, Латвія та Литва зуміли успішно інтегруватися в європеїзований цифровий ринок та розвинути свої технологічні сектори. Румунія приєдналася до ЄС у 2007 році. Її шлях був непростим, тому що країна стикалася із серйозними проблемами корупції та інституційної слабкості.

Однією з ключових вимог ЄС було зміцнення боротьби з корупцією. Румунії довелося провести серйозні реформи у системі правосуддя та

забезпечити незалежність антикорупційних структур. Подібно до Польщі, Румунія мала провести реформи для переходу до ринкової економіки. Було здійснено приватизацію низки державних підприємств та створено нові механізми для бізнесу та конкуренції. Румунія стикалася з великими труднощами у процесі адаптації свого сільського господарства до вимог ЄС, особливо щодо безпеки харчових продуктів та екологічних стандартів.

Естонія вступила до Європейського Союзу у 2004 році разом із іншими країнами Центральної та Східної Європи. Одним із ключових завдань для Естонії стало подолання радянської спадщини в економічній та правовій сферах. Країні довелося реформувати свої інститути, зокрема, забезпечувати захист прав людини та свободу слова. Естонія стала лідером у сфері впровадження цифрових технологій у державному управлінні, що сприяло збільшенню прозорості та ефективності державних процесів. Естонія також активно співпрацювала з НАТО, що стало важливим етапом у її інтеграції до західних структур [10].

Кожна країна на шляху до вступу до ЄС проходила унікальний процес адаптації та реформ. Це вимагало відмови від традиційних підходів в економіці, політиці чи праві та впровадженні нових стандартів, що відповідають нормам Європейського Союзу. Великі труднощі, як правило, пов'язані з реформуванням системи правосуддя, боротьбою з корупцією, реформою сільського господарства та адаптацією до економічних вимог ЄС.

Оцінка процесу євроінтеграції охоплює різноманітні підходи, які застосовують як на національному, так і на міжнародному рівнях. Ці підходи сприяють вивченню того, наскільки успішно Україна адаптується до норм Європейського Союзу, яким чином запроваджуються реформи та які труднощі виникають у цьому процесі.

Оцінка впливу євроінтеграції на економіку України ґрунтується на таких показниках, як:

- зростання ВВП. Вивчається зміна обсягів внутрішнього валового продукту у зв'язку з інтеграцією у європейський ринок та запровадженням європейських норм;
- обсяг торгівлі з ЄС. Аналізується динаміка товарообігу між Україною та ЄС. Наприклад, підвищення експорту чи імпорту ЄС після підписання Угоди про асоціацію;
- інвестиційна активність. Оцінюється кількість іноземних вкладень, включаючи ЄС, у різних секторах економіки України;
- рівень інфляції та безробіття. Ці показники також використовуються для аналізу загального стану економіки контексті євроінтеграції;
- законодавчі конфігурації. Вивчається, скільки нових законів було прийнято для приведення українського законодавства у відповідність до *acquis communautaire* (європейського законодавства);
- імплементація директив ЄС. Оцінюється, наскільки успішно впроваджено ключові директиви ЄС у різних галузях (економіка, екологія, соціальні стандарти тощо);
- реформа управління. Аналізується ефективність перетворень у системі управління, особливо у тих антикорупційних заходів;
- функціонування судової системи. Вивчається прогрес у реформуванні судової системи та забезпеченні незалежності суддів;
- рівень життя населення. Аналізуються зміни у доходах громадян, соціальному захисті та медичному обслуговуванні;
- підтримка євроінтеграції серед людей. Вивчаються результати соціологічних опитувань щодо підтримки населення євроінтеграційних процесів;
- міграційні тенденції. Оцінюються зміни у міграційних потоках, особливо у тих безвізового режиму;
- індекс сприйняття корупції (Transparency International). Вивчається рівень корупції та у цій сфері після реформ;

- індекс простоти ведення бізнесу (Світовий банк). Оцінюється легкість ведення бізнесу в Україні, порівняно з іншими країнами, особливо з ЄС;
- індекс розвитку людини (ООН). Оцінюється якість життя населення з урахуванням показників здоров'я, освіти та доходів [11].

Порівняння прогресу України з іншими країнами, які вже пройшли в ЄС, такими як Польща, Румунія та Хорватія, є важливим методом. Це дозволяє оцінити ефективність впровадження реформ та виявити потенційні проблеми на шляху вступу.

Експертна спільнота, як і громадяни, загалом із оптимізмом сприймають швидкість прогресу України на шляху до євроінтеграції. На думку більшості фахівців, темпи інтеграції до ЄС є або високими (36%), або середніми (48%). Лише 13% респондентів свідчать про низькі темпи зближення країни з Євросоюзом.

Зважаючи на динаміку минулих експертних досліджень, починаючи з грудня 2006 року, можна відзначити різку зміну в оцінках темпів євроінтеграції. Раніше переважали скептичні погляди, і, наприклад, у березні 2021 року думки фахівців щодо темпів євроінтеграції були такими: високі – 2%, середні – 40%, низькі – 50%.

Очевидно, що зміни в оцінках зумовлені швидкими та помітними успіхами на шляху до ЄС, у тому числі здобуттям Україною статусу кандидата. Цікаво, що аналогічна позитивна динаміка спостерігається серед громадян. Оцінюючи плюси та вигоди кандидатства, експерти погоджуються з громадською думкою, відзначаючи головний плюс відкриття реальних перспектив вступу до ЄС (56%).

Проте експерти вибудовують відмінну від думки громадян ієрархію позитивних чинників кандидатства — це морально-психологічний стимул (53%), допомога у прискоренні проєвропейських реформ (52%), а також можливість залучення спеціалізованих фінансових програм ЄС (48%). Для громадян другим за значимістю є фінансовий аспект.

Серед інших плюсів фахівці наголошують, що статус кандидата консолідує та зміцнює проукраїнську політику ЄС, сприяючи спротиву російській агресії. Очевидно, що позитивні оцінки темпів руху в ЄС формують позитивне ставлення фахівців до євроінтеграційної політики уряду України в цілому. У результаті 43% опитаних дають позитивну характеристику політиці офіційного Києва в європейському напрямку, ще 47% скоріше позитивно.

Безумовно, єдність думок експертної спільноти, громадянського суспільства та влади щодо євроінтеграційного курсу країни є важливим фактором, що об'єднує, особливо в умовах війни. Проте варто враховувати й інший аспект. Швидкому досягненню України кандидатського статусу значною мірою сприяла масштабна російська агресія. Нині перед українською владою стоїть складніше завдання – перетворення переваг формального статусу на практичні досягнення та зміни всередині країни, які громадяни відчуватимуть у своєму повсякденному житті.

Черговість факторів, що визначаються експертами та громадянами, суттєво різниться. Більшість громадян впевнені, що головний чинник, який заважає руху до ЄС, це агресія Росії та окупація окремих територій. Водночас переважна більшість (76%) фахівців, знайомих із питаннями євроінтеграції, вважають, що основною перешкодою на шляху до ЄС є внутрішні проблеми в Україні, такі як недостатні темпи реформ, незадовільна боротьба з корупцією тощо. Навряд чи місце в ієрархії має важливе значення, оскільки обидва ці фактори мають вирішальний вплив на євроінтеграцію. З одного боку, російська агресія призвела до колосальних людських, соціально-економічних втрат для України, і війна потребує величезних ресурсів, які б спрямовані на європейський напрям [12].

З іншого боку, низка внутрішніх проблем, які довго гальмували рух до ЄС та стали хронічними, в умовах воєнного часу перетворюються на серйозну загрозу, що обмежує потенціал опору країні-агресору. Наразі ці проблеми дещо відійшли на другий план у відносинах Києва та Брюсселя, але вони ускладнюють виконання «домашнього завдання» для України —

рекомендацій Єврокомісії та положень Угоди про асоціацію. Отже, як громадяни, так і експерти мають рацію.

Фахівці, розглядаючи фактори, що уповільнюють процес, виділяють на другому місці російську агресію (64%), проте, на відміну від громадської думки, акцентують увагу на відсутності готовності ЄС до подальшої інтеграції України (50%). Це справді одна з основних проблем євроінтеграції України.

Поняття «неготовність» ЄС включає кілька аспектів, серед яких традиційний скептицизм країн «старої Європи» до розширення Євросоюзу, відкрито недружня позиція офіційного Будапешта щодо України, а також питання Західних Балкан і так далі. Також варто згадати хронічну проблему ЄС – нереформованість консенсусного механізму ухвалення рішень, який для низки країн-членів є одним із ключових аргументів проти подальшого розширення Союзу.

Серед інших чинників експерти вказують на внутрішні труднощі, включаючи низький рівень соціально-економічного розвитку України, неефективність державного управління та недостатню координацію дій органів влади в галузі євроінтеграції. Експерти, у свою чергу, розглядали потенційні наслідки для України через загострення внутрішньої соціально-економічної ситуації в ЄС внаслідок енергетичного тиску та шантажу з боку Росії.

Найчастіше (57%) фахівці наголошували на тому, що погіршення ситуації в Європі не сповільнить процес євроінтеграції України. У той же час значна частина (38%) опитаних передбачала таку можливість. Більшість експертів зазначали, що російська експансія в Європі навряд чи негативно позначиться на Україні.

Проте, суттєві частки респондентів висловлювали побоювання щодо можливого скорочення допомоги Україні з боку ЄС (40%), збільшення тиску ЄС на Україну щодо мирних переговорів із Москвою (32%), послаблення санкцій проти Росії (25%) та ініціювання офіційного діалогу Брюсселя із Росією (25%). Тривожним дзвінком є те, що більшість (64%) фахівців

вважають, що російська агресія може спричинити зростання розбіжностей та протиріч між державами ЄС щодо подальших дій з українського питання.

Підтримка ЄС охоплює різні аспекти — від кредитування української економіки до активізації військово-технічного співробітництва та надання притулку мільйонам українських біженців. Експерти загалом позитивно оцінюють допомогу Європи, проте їх оцінки явно відображають деякі проблеми, які час від часу виникають у публічному дискурсі, такі як затримки та обмежені обсяги необхідної військової допомоги, а також недостатні темпи фінансової підтримки.

Найбільш високу оцінку експерти надали допомоги ЄС українським біженцям — 4,6 бали. Це, безумовно, важливий елемент практичної солідарності з огляду на масштаби вимушеної міграції українців до країн ЄС. Також вагомою, на думку експертів, є політична підтримка України на міжнародних майданчиках. Йдеться про активне просування проукраїнських рішень у рамках ПАРЄ, ОБСЄ, ООН, ЄС, НАТО, МАГАТЕ та інших міжнародних організацій. Експерти також позитивно оцінюють фінансово-економічну та гуманітарну допомогу з боку європейських партнерів, ставлячи їй 4 бали [19].

ЄС використовував різні джерела макро- та мікрофінансової допомоги, кредитів та грантів. Зокрема, у грудні 2022 року Європейська Рада затвердила пакет кредитної допомоги Україні в розмірі €18 млрд. Деяко більш стримано експерти підходять до оцінки підтримки ЄС реформ в Україні (3,5 бала), ефективності санкцій проти агресора (3,3 бала), та військової допомоги (3,3 бали).

Можна виділити групу країн, які, на думку експертів, найбільше сприяють Україні у протистоянні російській агресії військовому та економічному фронту. Безперечним лідером є Польща — найактивніший і найпослідовніший союзник України в Європі, потім йдуть Литва, Латвія, Естонія, Німеччина, Чехія, Франція, Словаччина. Проте також слід зазначити,

що різноманітна допомога Україні активно надається і з боку інших країн ЄС. Очевидно, що підтримка України не обмежується лише рамками ЄС.

Наша країна отримує підтримку від багатьох міжнародних організацій, включаючи спеціалізовані, що фокусуються на питаннях глобальної та регіональної безпеки. Проте експерти стверджують, що серед цих організацій саме ЄС (який не є ані військовим альянсом, ані організацією безпеки) надає надієвішу допомогу Україні у протистоянні російській агресії. В результаті експерти оцінили внесок ЄС на рівні 3,8 бала. НАТО займає 3,5 бали, МАГАТЕ – 2,6, ООН – 2,4, а ОБСЄ – 2,1. Загалом такі оцінки дозволяють говорити як про низьку ефективність міжнародних організацій у запобіганні війні в центрі Європи, так і про помітну девальвацію регіональних та глобальних інституцій безпеки [25].

Безумовно, питання безпеки є ключовим пріоритетом для України, і тому експерти, визначаючи найважливіші галузі та напрямки співробітництва з ЄС, виділили співробітництво у сфері безпеки (75%). Не менш значущою (76%) є здійснення спільних проектів щодо відновлення зруйнованих об'єктів в Україні. Важливість цього напрямку пояснюється масштабними руйнуваннями, включаючи житловий фонд та енергетику країни, спричинені російським ракетним терором. Також фахівці впевнені, що актуальними питаннями порядку денного у відносинах Україна-ЄС є виконання пакету рекомендацій Єврокомісії, активна реалізація існуючих безвізів та синхронізація українського законодавства з регламентами ЄС тощо. Таким чином, пріоритетами відносин з ЄС є забезпечення безпеки України, її відновлення та внутрішні реформи.

Виділяючи найбільш актуальні напрями співробітництва з ЄС у сфері безпеки, респонденти насамперед наголошують на зміцненні військово-технічного співробітництва з країнами ЄС для збільшення обсягів постачання зброї в Україну (90%).

На другому місці – системна фінансова підтримка оборонного сектору України з боку Європейського Фонду миру (59%). Далі йде розширення

навчальних та тренувальних програм для українських військових у країнах ЄС (55%), створення спільних підприємств у сфері оборони (51%) тощо. Загалом на початок жовтня 2022 року в експертній спільноті переважали досить оптимістичні очікування щодо подальших перспектив євроінтеграції. Найчастіше (60%) фахівці в тій чи іншій мірі погоджувалися з тим, що українській владі вдасться виконати пакет рекомендацій Єврокомісії у 2022 та 2023 роках розпочати переговори про вступ до ЄС [26].

Таке оптимістичне ставлення пояснюється кількома чинниками. По-перше, швидкість, з якою Україна набула статусу кандидата на вступ, дає певні підстави сподіватися на збереження та продовження «турборежиму» євроінтеграції, що підкреслює керівництво країни, демонструючи впевненість у виконанні рекомендацій Єврокомісії до кінця 2022 року (на момент проведеного опитування ряд кроків). у цьому напрямі вже було зроблено). По-друге, на території ЄС зросла солідарність та підтримка України, її курсу євроінтеграції. По-третє, у рекомендаціях ЄК не було нічого несподіваного для української сторони.

Проте, варто зазначити, що виконання домашнього завдання від Єврокомісії не означає автоматичного старту переговорів про вступ — для цього потрібна політична воля та згода всіх країн-членів ЄС. Водночас, процес переговорів про вступ до ЄС є широким і тривалим процесом, який, згідно з правилами ЄС, передбачає поетапне виконання країною-кандидатом 35 глав — від вільного руху товарів до питань екології. Складність переговорного процесу ілюструє досить проблемний та суперечливий досвід країн-кандидатів із Балканського регіону.

Очевидно, що фінальна стадія євроінтеграції вимагатиме об'єднання зусиль влади та суспільства, відповідного матеріального, кадрового та інституційного забезпечення. У цьому контексті думки експертів щодо потенціалу готовності української влади до переговорів про вступ до ЄС становлять інтерес. Тут думки фахівців розділилися майже навпіл — 46% респондентів повністю чи скоріше впевнені, що поточні інституційно-кадрові

та матеріально-фінансові ресурси державних структур, які займаються євроінтеграцією, відповідають обсягу завдань та проблем переговорного процесу щодо вступу до ЄС. Проте 47% опитаних тією чи іншою мірою із цим не згодні [36].

У той же час, найчастіше (59%) експерти погоджуються з ідеєю про необхідність створення на базі профільних інститутів, що діють, окремого органу влади (міністерства чи агентства), який би займався переговорами України про вступ. 36% респондентів із цією концепцією не згодні. Загалом такі оцінки експертів підтверджують актуальність проблеми інституційно-кадрового забезпечення процесу приєднання до ЄС.

Не буде перебільшенням сказати, що Україна, охороняючи величезні жертви, відстоює свій європейський курс, захищаючи ЄС та його майбутнє від російської агресії.

Таким чином, за цих умов, на думку більшості (86%) експертів, вступ України до ЄС має мати для Брюсселя пріоритетний та винятковий характер, відбуватися поза межами «пакетного підходу» чи принципу «одного кошика». У свою чергу, майже всі (93%) фахівці переконані, що в рамках майбутніх переговорів щодо вступу України до ЄС Брюссель має запровадити спеціальний режим переговорів, адаптувати вимоги та рекомендації до умов воєнних дій та післявоєнного стану в Україні, а також до її потреб. протидії агресору та відновлення знищеної інфраструктури. Наступним пунктом у загальному контексті думок експертів є їх оцінка перспектив приєднання України до ЄС.

Загалом фахівці налаштовані досить оптимістично. Один із п'яти (20%) вважає, що Україна стане членом ЄС протягом 1-3 років. Майже третина (31%) опитаних сподіваються на 3-5 років, а 37% респондентів упевнені, що Україні знадобиться 5-10 років для вступу до ЄС. Представники експертної спільноти України загалом позитивно оцінюють як темпи руху у бік ЄС, так і політику влади щодо європейського напрямку.

Це пов'язано з отриманням країною кандидатського статусу, який, на думку експертів, відкриває реально перспективи для приєднання до ЄС, сприяє прискоренню проєвропейських реформ та є важливим мотивуючим фактором на шляху євроінтеграції. Водночас, експерти зазначають, що головною перешкодою у розвитку відносин з ЄС є внутрішні проблеми в Україні, зокрема, недостатня швидкість реформ, незадовільна боротьба з корупцією.

Серед інших негативних аспектів респонденти наголошують на масштабній російській агресії, відсутності готовності ЄС до подальшої інтеграції України та інших факторів. До того ж, певну тривогу серед експертів викликають можливі наслідки для України внаслідок ускладнення внутрішньої соціально-економічної ситуації в ЄС [13].

Фахівці загалом позитивно оцінюють солідарність та підтримку з боку європейських партнерів, у тому числі допомогу українським біженцям, просування інтересів України на міжнародних форумах, сприяння проєвропейським реформам тощо. Респонденти вважають, що наразі перевагами у відносинах із ЄС є забезпечення безпеки, відновлення України та внутрішні реформи. В експертному середовищі домінують досить позитивні очікування щодо подальших перспектив євроінтеграції.

Фахівці загалом дійшли згоди, що українська влада зможе виконати пакет відповідних рекомендацій Єврокомісії і в 2023 році розпочати переговори про вступ до ЄС. Водночас, визначаючи перспективи євроінтеграції, експерти наголошують як на важливості інституційно-кадрового забезпечення процесу приєднання до ЄС, так і на тому, що в умовах війни українська євроінтеграція має мати пріоритетний характер для Брюсселя, відбуватися за межами 'пакетного підходу' з урахуванням умов війни та потреб післявоєнного. відновлення. Експерти досить оптимістично оцінюють тимчасові перспективи євроінтеграції, часто наголошуючи на тому, що Україна стане членом ЄС протягом 1-5 років [37].

Експерти багатьох видань вважають, що Україні потрібно та можна інтегруватися до ЄС. Але пропаганда яка діє на простих людей змушує думати інакше, тому думки народу різняться. Якщо станом на 2021 рік більшість людей Одеського регіону негативно ставились до вступу в ЄС, то станом на 2024 рік, після початку війни – думки змінилися, тепер більший процент українців не підпадають під російську пропаганду та вважають, що майбутнє України стоїть за ЄС.

Висновки до розділу 1

1. Євроінтеграція передбачає інтеграцію економіки Одеської області до загальноєвропейського ринку, що потребує підвищення конкурентоспроможності місцевого бізнесу, впровадження інновацій та технологій. Це також відкриває доступ до нових ринків збуту української продукції до ЄС. Одеса як культурний центр і туристичний магніт має потенціал залучення європейських інвестицій у сферу туризму та культурної співпраці. Вивчення євроінтеграційних процесів є важливим для розробки ефективної стратегії розвитку Одеської області. Євроінтеграція відкриває перед регіоном нові можливості, але також створює виклики, такі як висока конкуренція на європейському ринку, необхідність адаптації до нових стандартів та інфраструктурних вимог. Дослідження допомагають своєчасно виявити ці виклики та запропонувати механізми їх подолання. Аналіз євроінтеграційних процесів дозволяє визначити, які саме сфери та галузі регіону потребують найбільшої уваги для гармонійної інтеграції до Європейського Союзу. Наприклад, транспорт, логістика, сільське господарство та туризм є пріоритетними напрямками для Одеської області. Дослідження дають змогу оцінити економічні вигоди, які регіон може отримати від близької співпраці з ЄС. Це включає залучення інвестицій, зростання експорту в європейські країни та поліпшення інфраструктури.

2. Серед переваг євроінтеграційного процесу для Одеської області виділено: економічний розвиток. Одеська область отримує доступ до

європейських ринків, що сприяє збільшенню обсягів експорту продукції. Як один із найбільших транспортно-логістичних вузлів України, область отримує можливості для оновлення портової інфраструктури завдяки фінансовій допомозі та співпраці з європейськими фондами. Підвищення якості туристичних послуг та інфраструктури через європейські стандарти, залучення більшої кількості європейських туристів. Одеська область може брати участь у програмах ЄС, які підтримують розвиток громадянського суспільства, освіти та культури. Полегшення візового режиму та освітні програми сприяють інтеграції молоді до європейської спільноти. Євроінтеграція стимулює місцеву владу до впровадження стандартів прозорості, ефективності управління та боротьби з корупцією. Серед недоліків євроінтеграційного процесу для Одеської області можливо виділити: посилення конкуренції. Малий і середній бізнес може постраждати від конкуренції з боку європейських компаній, які мають доступ до дешевших кредитів та розвиненішої інфраструктури. Місцеві фермери можуть втратити частину ринку через конкуренцію з європейськими агровиробниками. Значні витрати на приведення портової, транспортної та комунальної інфраструктури до європейських стандартів. Висока вартість впровадження європейських стандартів якості та екологічних норм може бути обтяжливою для малого бізнесу. Одеська область стає більш залежною від економічної ситуації в ЄС, що робить її вразливою до змін на зовнішніх ринках. Інтеграція може сприяти розвитку великих міст (Одеси), тоді як менші міста та сільські райони залишаються поза основними інвестиційними потоками.

3. Розглянувши євроінтеграційний шлях Естонії, Польщі, Латвії, Литви, Румунії експертна спільнота, як і громадяни, загалом із оптимізмом сприймають швидкість прогресу України на шляху до євроінтеграції. На думку більшості фахівців, темпи інтеграції до ЄС є або високими (36%), або середніми (48%). Лише 13% респондентів свідчать про низькі темпи зближення країни з Євросоюзом. Фахівці, розглядаючи фактори, що уповільнюють процес, виділяють на другому місці російську агресію (64%),

проте, на відміну від громадської думки, акцентують увагу на відсутності готовності ЄС до подальшої інтеграції України (50%). Це справді одна з основних проблем євроінтеграції України. Серед інших чинників експерти вказують на внутрішні труднощі, включаючи низький рівень соціально-економічного розвитку України, неефективність державного управління та недостатню координацію дій органів влади в галузі євроінтеграції. Експерти, у свою чергу, розглядали потенційні наслідки для України через загострення внутрішньої соціально-економічної ситуації в ЄС внаслідок енергетичного тиску та шантажу з боку Росії.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ

2.1 Передумови формування Євроінтеграційних процесів в регіонах України

Історична ретроспектива показує, що Україна тривалий час не мала стабільної та передбачуваної зовнішньої політики, помітно коливалась між двома – «східним» (євразійським) і «західним» (європейським) – векторами інтеграції та намагалась поєднати їх. Зрештою, у 2014 р. Україна обрала «західний» вектор, що було підтверджено у Конституції в 2019 р. (Закон України від 07.02.2019 р.).

В інституціональному контексті глобального розвитку такі коливання зовнішньої політики значною мірою пояснюються специфікою процесів становлення демократії в пострадянських суспільствах. Експерти зазначають, що демократизація в пострадянському східноєвропейському та євразійському напівпериферійному сегменті глобалізованого простору відбувається своєрідно, що призводить до виникнення в більшості суспільств на цих теренах олігархічних демократій – малоефективних, зовнішньо залежних, таких, що ґрунтуються на вкрай нерівному розподілі соціальних ресурсів. Політичні еліти в Україні діяли в межах моделі олігархічної демократії, традиційно керувалися власними економічними, а не національними інтересами, декларуючи різні інтеграційні курси держави [38].

Ратифікація українським парламентом у вересні 2014 р. Угоди про асоціацію з Європейським Союзом була початком стрімкого прискорення євроінтеграційних процесів в Україні. Водночас активізувалася її діяльність у рамках спеціальних інтеграційних ініціатив ЄС, насамперед ініціатив «Східне партнерство», «Транс'європейська транспортна мережа (TEN-T)», «Горизонт

2020», «Євратом», «Еразмус+», «Креативна Європа», «Дім Європи» в Україні та ін [35].

За оцінкою Єврокомісії, протягом 2014–2020 рр. загальна фінансова (кредитна і грантова) підтримка Євросоюзу в рамках сприяння процесу стабілізації та реформ в Україні становила 16,5 млрд євро [36].

На сьогодні українсько-європейська співпраця є ефективною і має хороші перспективи. Так, у Спільній заяві за підсумками 22-го Саміту Україна – ЄС, що відбувся 6 жовтня 2020 р., Європейський Союз відмітив готовність України приєднатися до майбутньої Рамкової програми досліджень та інновацій ЄС «Горизонт Європа» та Програми «EU4Health», що буде важливим чинником для «зеленого» та цифрового відновлення після пандемії COVID-19. Також ЄС привітав Угоду про транзит газу до ЄС після 2019 р., яка закріпила роль України як стратегічної енерготранзитної держави, та підтвердив своє зобов'язання вже найближчим часом укласти з Україною Угоду про спільний авіаційний простір.

Зазначимо, що кількарічна імплементація Угоди (нагадаємо, що одним з найважливіших складових цього процесу є гармонізація нормативно-законодавчої бази України з *acquis communautaire*), відкриття з січня 2016 р. поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом, надання українським громадянам з червня 2017 р. права на безвізовий в'їзд до країн-членів, а також вагома фінансово-кредитна допомога з боку ЄС дали значний позитивний ефект у розвитку української держави. Але на сьогодні його масштаб не відповідає як макроекономічному потенціалу України, так і її очікуванням, що сформувалися на основі успішного євроінтеграційного досвіду країн Балтики та країн Вишеградської групи.

На нашу думку, для об'єктивного оцінювання ситуації необхідно окреслити вже досягнуті переваги європейської інтеграції України та суттєві перешкоди, що гальмують цей процес. Ефективна відповідь на ці виклики є однією з необхідних умов забезпечення конвергенції Україна – ЄС і має бути невід'ємною складовою вітчизняної державної політики.

Очевидні переваги, що досягнуто протягом 2014–2024 рр. у ході європейської інтеграції України, пов'язані з її інституційним розвитком і становленням громадянського суспільства. За вказаний період наша держава значно зміцнила свої позиції (фактично зробила «стрибок») у міжнародних рейтингах, зокрема за такими показниками, як індекс демократії, індекс свободи преси, індекс сприйняття корупції, індекс ведення бізнесу, індекс глобальної конкурентоспроможності тощо.

Десять років поспіль Україна на всіх рівнях декларує безальтернативність європейського вибору. Українці отримали безвіз, успішною є реформа децентралізації, декларується покращення інвестиційного клімату тощо.

Експерти Центру "Нова Європа" вирішили відповісти на питання про євроінтеграцію України на регіональному рівні у співпраці з Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції, створивши масштабне дослідження під назвою "Євромапа України. Рейтинг європейської інтеграції областей".

Ця ініціатива мала дві мети. По-перше, за допомогою розробленої методології виміряти рівень проникнення євроінтеграційних стандартів та практик у регіони України та зрозуміти, як на місцях використовують ті можливості, які відкриває для розвитку областей та їхніх мешканців процес європейської інтеграції.

По-друге, привернути увагу місцевих можновладців до того, що європейська інтеграція – це не лише про діяльність центральних органів влади та Києва.

Позаяк завдяки децентралізації частина повноважень передається місцевим органам влади, вони також мають нести відповідальність за євроінтеграційний розвиток України.

Для дослідження "Євромапа України. Рейтинг європейської інтеграції областей" були обрані дев'ять сфер: економічна інтеграція, інфраструктура, локальна демократія та підзвітність, освітня, наукова, культурна інтеграція,

охорона здоров'я, енергетична та екологічна політика, гендерна рівність, комунікація євроінтеграції, ширше партнерство.

Вибір таких секторів зумовлений тим, що європейська інтеграція – це не лише про торгівлю та інвестиції, а й про відкритість влади, гендерну рівність, освітні можливості, належну комунікацію процесу євроінтеграції тощо.

Тому, окрім традиційних індикаторів євроінтеграції, дослідження включає ті речі, які, на думку українців, є ознаками успішної євроінтеграції (за даними соціологічного опитування, проведеного на замовлення Центру "Нова Європа" у липні 2018 року). Наприклад, це – поліпшена транспортна інфраструктура (насамперед відремонтовані дороги), підзвітність місцевої влади, зростання якості обслуговування в закладах соціальної інфраструктури тощо.

Дослідження охоплює період 2018-2019 років та включає 50 індикаторів, які були поділені на три групи залежно від їхньої ваги, тобто важливості, для оцінки наближеності тієї чи іншої області до стандартів та найкращих практик держав-членів ЄС. Індикатори, які мають найбільше значення, оцінювались у 10 балів, середнє – у 7 балів, найменше – у 5 балів. Максимальний бал, який можна було отримати, – 342.

Лідером другого рейтингу європейської інтеграції областей вдруге поспіль стала Львівщина.

У п'ятірку переможців також увійшли Вінницька, Тернопільська, Харківська області та Київ. При цьому найбільший прогрес у порівнянні із минулорічним рейтингом продемонстрували Тернопільська, Житомирська, Запорізька та Рівненська області та місто Київ.

На останньому місці знов опинилася Луганщина, що можна пояснити складною безпековою ситуацією. Утім, її результат дуже контрастує з Донецькою областю, яка посіла 17-те місце і стала лідером у низці індикаторів. Крім Луганщини, в останню п'ятірку рейтингу увійшли Миколаївська та Херсонська області, які минулого року також займали низькі позиції. «Євромапа України» довела, що євроінтеграція не має західноукраїнського

обличчя. Євроінтеграційні успіхи притаманні як областям у Центрі (Вінниччина посіла друге місце у фінальному рейтингу), так і на Сході чи Півдні України.

Трійка лідерів за рівнем приросту експорту товарів до країн ЄС – Кіровоградська, Львівська та Черкаська області.

Вражає збільшення експорту Кіровоградщини, що склав аж 75%. Здебільшого цей приріст забезпечили продукти рослинного походження, які торік складали 38% від загального обсягу експорту до ЄС. У перші пореволюційні роки Кіровоградщина упевнено посідала останні місця за показниками інтеграції в європейський економічний простір. У попередній "Євромапі" область взагалі посіла останнє (25) місце в розділі "Економічна інтеграція"(рис. 2.1).

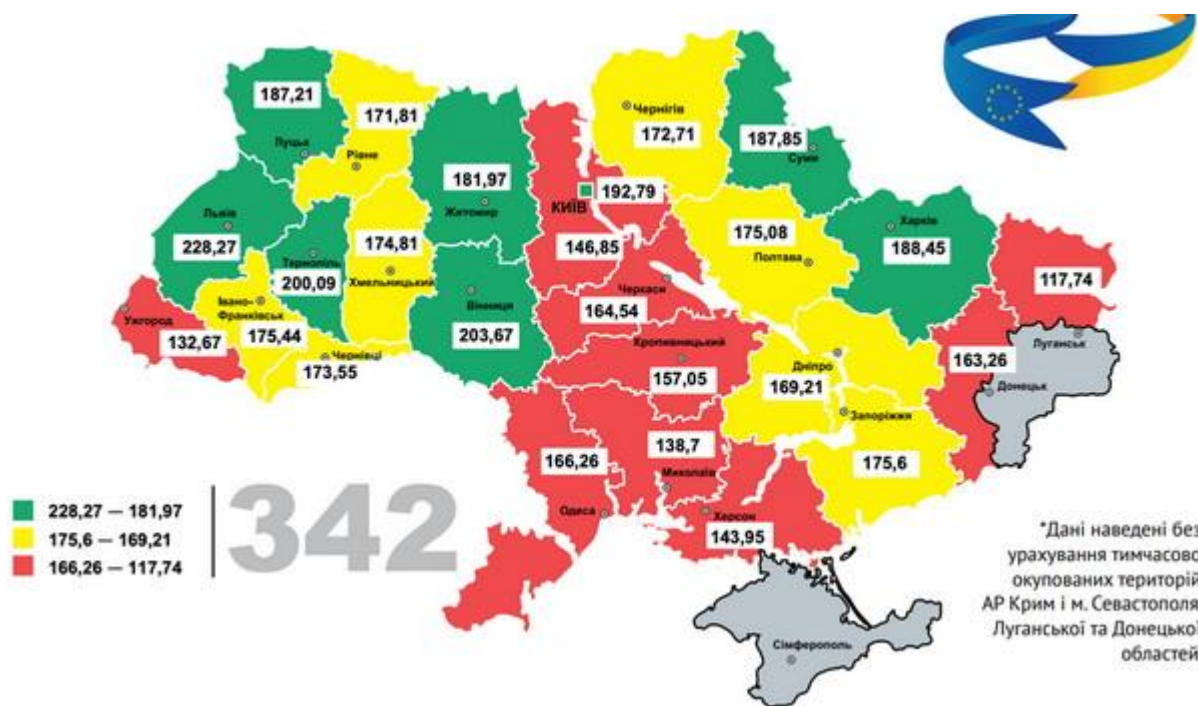

Рис. 2.1. Євромапа України

Джерело: створено автором на основі [9]

Донецька і Луганська області – серед лідерів за кількістю проєктів, профінансованих Європейським Інвестиційним банком та ЄБРР у 2019 році. На Донеччині діяло дев'ять проєктів, на Луганщині – п'ять. За 2015-2019 роки в області в рамках проєкту ЄІБ "Надзвичайна кредитна програма для

відновлення України" реалізовувалося 156 субпроектів на загальну суму 3,7 млрд грн.

За часткою прямих інвестицій із ЄС від загального обсягу прямих іноземних інвестицій Луганщина другий рік поспіль посідає друге місце (95,6%), а Полтавська область – двадцять п'яте (21,4%).

Євроінтеграція спрямована на практичні речі, серед яких якісні дороги, побудовані відповідно до стандартів ЄС. За даними Державного агентства автомобільних доріг України (Укравтодору) у 2018 році було відремонтовано 1411,9 км доріг державного значення, а у 2019 – 847 км (з урахуванням реконструкції та будівництва доріг), тобто разом 2239,5 км.

Якщо порівняти ці дані з інформацією минулорічного рейтингу за 2014-2018 роки, то за два останні роки було виконано вже більше половини від п'ятирічного результату.

Прозора робота місцевої влади – основа локальної демократії, яка є однією з європейських цінностей та впливає на реалізацію стандартів ЄС на рівні громад.

Чотири міста (Тернопіль, Маріуполь, Вінниця та Львів) демонструють найкращі показники у контексті транспарентності роботи можновладців. Три з чотирьох вказаних міст (крім Тернополя) були серед лідерів і за даними рейтингу Transparency International Ukraine 2018 року [1].

21,39% – середня різниця у заробітній платні між чоловіками та жінками в Україні. Цей показник дещо зріс у порівнянні із 2018 роком, коли становив 20,7%. У порівнянні з окремими державами-членами Європейського Союзу Україна наразі має кращий показник лише за Естонію (22,7%)

Лідери-області 2019 року: Чернівецька (9,41%), Херсонська (12,5%), третє місце ділять Закарпатська область та місто Київ (14,45% і 14,95% відповідно). Прикметно, що лідери майже не змінились у порівнянні з торішнім рейтингом областей. Рейтинги індикаторів, що стосуються гендерної рівності, здебільшого очолюють східні області. У п'ятірку лідерів загального рейтингу по сектору увійшли Луганська, Донецька та Запорізька області.

Попри широке представлення жінок серед працівників обласних державних адміністрацій, вони взагалі не обіймають посади голів ОДА (серед 24 очільників ОДА немає жодної жінки). У 2019 році цей показник становив 16% (4 з 24 очільників були жінками). Перші позиції у секторальному рейтингу "Освітня, наукова, культурна інтеграція" вкотре посідають Львівська та Харківська області, а також Київ. На останніх сходинках рейтингу – Луганська та Кіровоградська області.

Львівська та Одеська області також входять у п'ятірку лідерів за кількістю екологічних проєктів за підтримки ЄС. Здебільшого прикордонні області є лідерами за цим показником. Донецька область своєю чергою стала лідером за кількістю проєктів, спрямованих на впровадження енергоефективності за підтримки ЄС.

Комунікація європейської інтеграції серед мешканців регіонів є важливою складовою промоції євроінтеграційного шляху України та залежить значною мірою від органів місцевого самоврядування. Утім, деякі місцеві можновладці досі сприймають євроінтеграцію як щось далеке для місцевого розвитку і покладаються на дії центральної влади, посольств країн-членів ЄС чи представництва ЄС.

У порівнянні з минулорічним дослідженням Рівненська і Львівська області залишилися у п'ятірці переможців сектору "Комунікація євроінтеграції". Водночас Волинська область з шостого місця перемістилася на перше.

У сфері "Ширше партнерство" Львівщина піднялася на 17 сходинок, посівши перше місце, а Волинська область стабільно залишається на другій позиції. Абсолютними лідерами рейтингу за кількістю чинних у 2019 році угод з органами місцевого самоврядування країн-членів ЄС стали Львівська та Волинська області (207 і 103 відповідно). Загалом до першої десятки увійшли західні та центральні регіони України [10].

Наразі Україна вже виконала 72% всіх зобов'язань, передбачених Угодою, яка є важливим елементом інтеграції України до внутрішнього ринку

Євросоюзу. Загальний прогрес виконання Угоди за 2022 рік збільшився на 9%. Найбільший прогрес досягнутий у таких сферах: інтелектуальна власність – 94%, управління державними фінансами – 90%, статистика та обмін інформацією – 96%, юстиція, свобода, безпека, права людини – 91%, гуманітарна політика – 91%.

Попри повномасштабну війну, Україна продовжила активний процес адаптації українського законодавства до права ЄС. Представлений звіт є результатом великої командної роботи міністерств, Парламенту та інших органів влади, плануємо і надалі зберігати високу динаміку євроінтеграційних процесів. Завершується виконання рекомендацій Єврокомісії, які отримали разом із кандидатством.

За 2014-2022 роки головні виконавці зобов'язань згідно з Угодою демонструють такі показники: Кабінет Міністрів України виконав 70% заходів, а також 1% в процесі виконання, Верховна Рада України – 61% заходів виконано, інші органи державної влади виконали 59% заходів (рис. 2.2) [11].

Під час воєнного стану в Україні зменшився експорт товарів, проте виріс імпорт, це відбулось за рахунок відпливу населення зі східних областей та неможливістю експортування товарів з окупованих територій.

По даним статистики, які занесені у таблицю 2.1 можемо побачити негативне сальдо зовнішньої торгівлі України. Також в Україні майже повністю закритий повітряний простір під час війни, тому експортувати стало дорожче.

Приблизно 25% всього вагомого імпорту займають країни ЄС, де ми можемо побачити найбільшу різницю між експортом та імпортом товарів. В той час зовнішня торгівля між країнами ЄС виглядає як обмін товарів, це нагадує систему дипломатичного комунізму, де девізом є «Від кожного за здібностями, кожному за потребами».

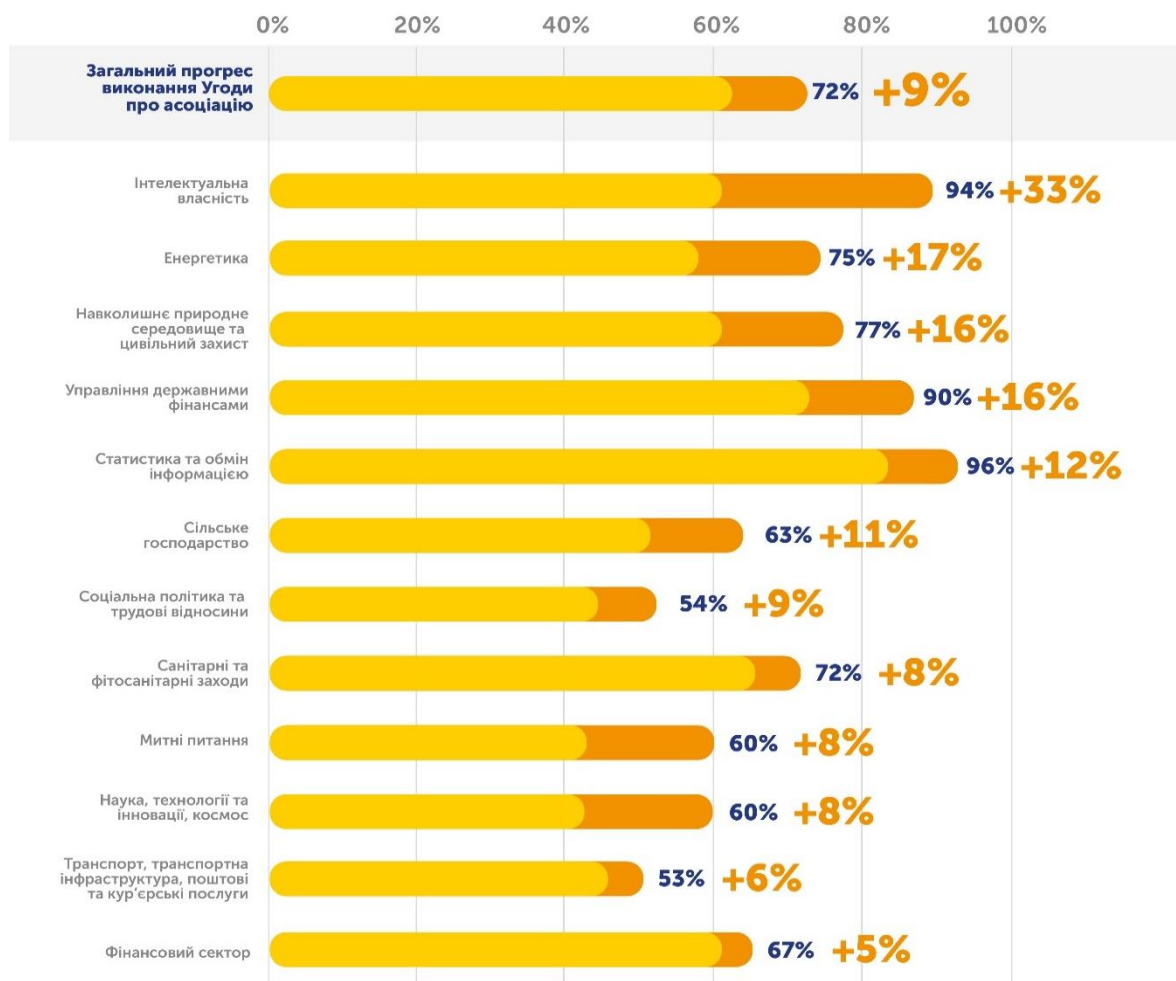

Рис. 2.2. Загальний прогрес виконання угоди про асоціацію за сферами

Джерело: створено автором на основі [19]

Мається на увазі, що кожна країна союзу може мати велике сальдо імпорту товарів, але при цьому, це не буде впливати на економічну стабільність всередині країни, так як вона виконує всі умови, в яких зазначені потреби для союзу, які буде надавати певна країна. Наприклад такі країни як Норвегія та Ісландія не захотіли вступати в ЄС, через те, що прийдеться за дешевшу ціну збувати рибу та нафту для країн союзу, але саме на цьому і тримається економіка цих країн, і їх все влаштовує. Для України, згідно таблиці, кращим вибором був би вступ до союзу, де країни, за певних умов, підтримують одна одну.

З таблиці 2.1 можна також побачити, що найбільші країни-імпортери українських товарів це берегові країни, у котрих є вихід до моря. Тобто

найпріоритетніший шлях експорту продукції це порт. Одеський порт один із найбільших в Європі, для подальших торгівельних відносин з ЄС треба звернути на нього увагу та збільшити морську логістику.

Таблиця 2.1

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами, в січні-серпні 2024 року					
	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до	тис.дол. США	у % до	
		січня– серпня 2023р.		січня– серпня 2023р.	
Усього, у тому числі	1262508,4	109,5	1853565	127,3	–591056,1
Австралія	160,8	178,9	501,3	128,7	–340,5
Австрія	3756,1	31,0	3486,8	70,7	269,3
Азербайджан	3512,0	110,2	3531,9	61,2	–19,9
Алжир	12009,2	2321,6	6737,0	274,1	5272,2
Бангладеш	15550,0	72,3	1077,7	108,5	14472,3
Бельгія	13443,6	277,4	7268,1	109,0	6175,5
Болгарія	47289,5	181,7	27760	71,4	19529,5
Бразилія	333,5	250,9	2178,4	42,4	–1844,9
В'єтнам	4132,1	131,1	8775,9	87,8	–4643,8
Вірменія	739,5	77,5	411,3	84,1	328,2
Греція	16168,3	68,8	256867,5	289,1	–240699,2
Грузія	2983,5	57,9	4585,2	96,0	–1601,7
Данія	1245,6	497,1	1090,0	33,8	155,6
Еквадор	–	–	22641,5	107,3	–22641,5
Естонія	3977,8	110,0	3243,5	109,9	734,3
Єгипет	102716,4	214,2	17749,1	82,7	84967,3
Ізраїль	20334,4	189,9	17150,8	82,5	3183,6
Індія	12316,2	2022,0	35228,2	43,1	–22912,0
Індонезія	5120,2	161,3	36366,6	80,4	–31246,4
Ірак	7312,6	497,9	153,7	–	7158,9
Іран, Ісламська Республіка	–	–	3972,9	69,9	–3972,9
Ісландія	–	–	2853,3	137,5	–2853,3
Іспанія	115854,4	139,5	17271,8	125,6	98582,6
Італія	79178,0	148,5	42786,4	124,9	36391,6
Йорданія	8752,3	1071,8	55,4	49,4	8696,9
Казахстан	2255,6	75,9	6126,4	30,0	–3870,8
Канада	1172,4	145,1	3073,6	78,6	–1901,2
Китай	83205,0	74,5	659612,4	179,1	–576407,4
Латвія	4639,6	57,1	1190,2	63,6	3449,4
Литва	19744,0	154,8	3597,7	18,5	16146,3
Ліван	73531,6	314,9	358,0	83,5	73155,6

Продовження таблиці 2.1

Малайзія	7397,2	15,7	21476,3	169,7	-14079,1
Мексика	141,4	889,1	2376,9	80,1	-2235,5
Нідерланди	17284,9	95,6	13476,5	116,2	3808,4
Німеччина	23930,4	67,8	45319,1	86,5	-21388,7
Норвегія	311,6	51,3	4113,8	100,5	-3802,2
Об'єднані Арабські Емірати	33053,6	783,1	2934,8	55,4	30118,8
Пакистан	8135,2	1098,2	3146,2	113,1	4989,0
Південна Африка	1230,2	425,8	3069,8	92,4	-1839,6
Польща	53128,1	155,0	36521,6	83,9	16606,5
Португалія	9103,4	379,1	4398,9	99,0	4704,5
Республіка Корея	452,0	14,9	7461,4	78,5	-7009,4
Республіка Молдова	51166,0	134,3	23664,8	92,0	27501,2
Румунія	34829,1	18,2	31398,0	65,9	3431,1
Саудівська Аравія	3549,6	83,2	13381,3	303,4	-9831,7
Сингапур	22489,2	7500,0	743,3	69,4	21745,9
Сірійська Арабська Республіка	3235,1	3176,2	323,6	66,3	2911,5
Словаччина	1243,6	33,3	104203,5	1556,5	-102959,9
Словенія	373,7	107,7	1493,4	93,6	-1119,7
Великобританія та Північна Ірландія	10246,5	105,0	6479,3	71,8	3767,2
США	28485,5	183,8	35661,6	81,1	-7176,1
Таїланд	1792,3	100,6	4487,6	99,7	-2695,3
Туніс	20565,3	185,9	1573,7	238,7	18991,6
Туреччина	158809,1	102,3	176839,4	92,1	-18030,3
Угорщина	9412,4	128,1	6500,7	59,1	2911,7
Узбекистан	1902,6	231,9	4119,0	95,3	-2216,4
Філіппіни	457,9	200,2	380,8	92,4	77,1
Фінляндія	1142,6	89,5	2324,7	75,1	-1182,1
Франція	14853,7	132,8	10459,6	58,6	4394,1
Хорватія	1008,5	171,7	700,7	65,3	307,8
Чехія	7406,9	47,7	14115,9	232,0	-6709,0
Чилі	78,4	21,1	3215,3	117,5	-3136,9
Швейцарія	148,6	16,7	2598,4	143,1	-2449,8
Швеція	354,0	96,2	3539,2	155,0	-3185,2
Шрі-Ланка	911,7	66,4	378,4	100,7	533,3
Японія	158,9	8,7	16840,4	121,5	-16681,5
Довідково: Країни ЄС	506064,7	89,3	639168,5	150,6	-133103,8
Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності.					
Тире (–) – явищ не було.					

Джерело: створено автором на основі [11]

У країнах з помірним кліматом, де довге не жарке літо, та коротка не холодна зима, буде менший імпорту продукції, та більший експорт, з кількох причин. Наприклад в Німеччині більшість товарів транспортуються через річкові канали, так як річка взимку майже не замерзає можна закріпити водну логістику на весь рік і для німців це буде вигідніше ніж пускати більше вантажівок та псувати дороги. Водний транспорт залишається найдешевшим, таким чином товари будуть дешевше та торгівля буде вигідніша. У Франції щоб побудувати завод необхідна стіна шириною в одну цеглину, а в Україні через морози треба ширину у три цеглини, тому є потреба у зростанні фінансування на сам фундамент, щоб зробити його міцнішим, з цього впливає ціна за подальші товари. Собівартість заводу у Франції буде менша ніж в Україні, тому товари які випускаються будуть відносно дешевші.

Таким чином, в нашій країні пріоритетним шляхом буде вступ у союз, де, незважаючи, навіть на географічні та економічні показники, буде рівна торгівля, де Україна зможе експортувати товар не за вигідну ціну, а навзаєм імпорту. Великий показник імпорту не буде поганим показником, так як він стане дешевшим та безпроблемним та водночас на експорті Одеська область не буде заробляти більше, але сам експорт стане стабільним та вигідним.

2.2. Загальна зовнішня торгівля Одеської області та пріоритети експорту до країн ЄС

Одеська область має низку вагомих причин для інтеграції з Європейським Союзом і розвитку торгових відносин з його країнами. ЄС є одним із найбільших світових ринків і джерелом інвестицій. Розширення співпраці з ЄС створить можливості для залучення європейського капіталу, що може сприяти модернізації інфраструктури Одещини, зокрема її портів і логістичних центрів, які є важливими для торгівлі на Чорному морі. Одеська область, завдяки своїй аграрній, транспортній та виробничій базі, здатна пропонувати ЄС конкурентоспроможні товари – від сільськогосподарської

продукції до ІТ-послуг. Членство в ЄС та відповідність стандартам відкриє ширший доступ до європейських ринків для місцевих підприємств. Співпраця з ЄС дозволить Одеській області отримати доступ до фондів, які підтримують модернізацію доріг, портів та інших ключових об'єктів. Це підвищить ефективність регіону як логістичного вузла та поліпшить умови для ведення бізнесу.

Інтеграція в ЄС зробить Одесу привабливішою для туристів з Європи завдяки спрощенню транспортного сполучення, поліпшенню сервісу та гармонізації стандартів гостинності. Це також створить нові робочі місця та стимулюватиме місцеву економіку. Виконання європейських стандартів у виробництві, обслуговуванні та управлінні позитивно позначиться на якості товарів та послуг, що зробить продукцію Одеської області більш конкурентною як на європейському, так і на світовому ринку.

Європейський Союз надає своїм членам значну підтримку у питаннях безпеки та політичної стабільності. Це особливо важливо для Одеської області як регіону, що має стратегічне розташування та потребує додаткових гарантій безпеки, зокрема у морському секторі. Щоб зрозуміти чому нашій країні треба зробити акцент на торгівлі з Євросоюзом пропонуємо розібрати та порівняти загальні показники торгівлі Одеської області з країнами світу, ми зможемо побачити яку вагому частину з усього імпорту та експорту товарів складає ЄС.

Показники зовнішньої торгівлі товарами на прикладі довоєнного стану на 2021 рік. Експорт товарів – 560,0 млн дол. США; імпорт – 1175,8 млн дол. США (рис. 2.3).

З рис.2.3 видно, що порівняно з січнем – червнем 2020 року експорт зменшився на 7,4%, проте імпорт збільшився на 28,0%. Негативне сальдо становило 615,8 млн дол. У січні – червні 2020 року сальдо негативне – 313,5 млн дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,48, в той час як у січні – червні 2020 року – 0,66. Зовнішньоторговельні операції проводилися із партнерами із 153 країн світу.

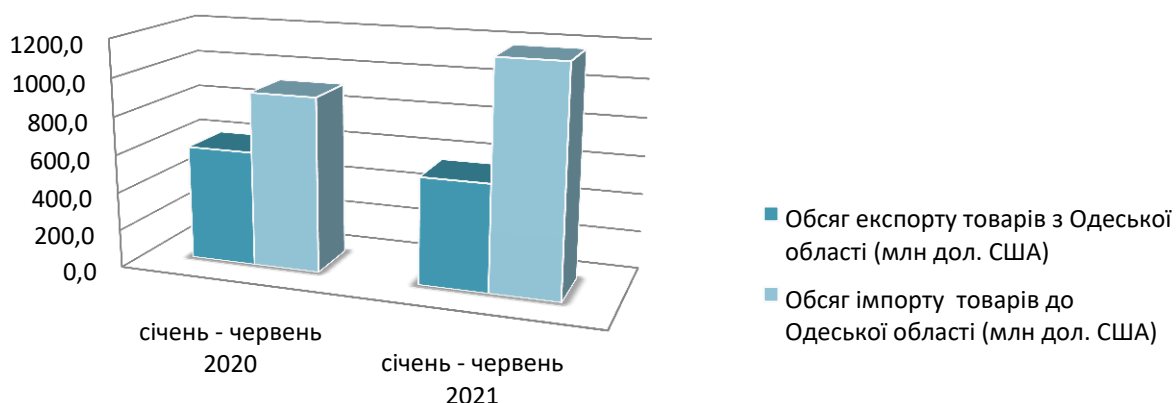

Рис. 2.3 Зовнішня торгівля товарами Одеської області

Джерело: складено автором на основі [23]

Імпорт товарів в Одеську область часто переважає експорт через кілька ключових причин. Одеська область імпортує значну кількість енергоносіїв, машинобудівної та промислової продукції, яку не виробляє у великих обсягах. Це включає паливо, обладнання, електроніку та техніку, необхідні для функціонування промисловості та аграрного сектору, який є основним експортером регіону. Одеса, маючи великі порти, виконує функцію транспортного хабу. Через ці порти проходить багато товарів, які постачаються в інші регіони України або перевантажуються для транзиту. Це збільшує обсяги імпорту, який може тимчасово зберігатися або оброблятися в Одеській області.

Тому пріоритетним напрямком при вступі в ЄС буде розбудова та збільшення морської логістики України, зараз більшість морського транспорту спрямована на імпорт товарів для покриття всіх потреб в першу чергу самої України. Для розбудови флоту потрібно залучати західних партнерів, бо це вигідно обом сторонам, Україна може прогодувати всю Європу, але щоб це дійсно працювало, продукцію треба знижати в собівартості шляхом дешевої морської перевезення, а не набивати ціну через транспортування продукції по землі. По-перше вантажні перевезення дорожчі через бензин, який з кожним роком зростає в ціні, по-друге велика кількість

вантажних перевезень руйнують дороги, на які виділяють потім великі кошти з бюджету країни. Тому для вступу в ЄС доцільніше було б витратити кошти на збільшення морських перевезень, товари стануть дешевші та більш привабливі по ціні не тільки для ЄС, а і для всіх країн світу.

На внутрішньому ринку Одеси та області є високий попит на імпортні споживчі товари з Європи, включаючи автомобілі, побутову техніку, одяг і продукти харчування. Ці товари часто вигідніше імпортувати, ніж виробляти на місцевому рівні. Експорт з Одеської області переважно складається з аграрної продукції та сировини, які зазвичай мають нижчу додану вартість, порівняно з високотехнологічною продукцією та складними товарами, що імпортуються. Тобто, обсяги експорту можуть бути значними, але за вартістю вони поступаються імпортним. Це відбувається через різні економічні стани України та країн союзу.

Наші товари не зарекомендовані на світовому ринку, зазвичай в Україні купляють продукцію із за того, що вона дешевше. Нам треба перенаправити ринок також на підвищення якості продукції. Але тут ми затикаємось з тим, що якщо якість товару буде вища, то ціна буде звісно більшою, але експорт таким чином не виросте. Наприклад Швейцарія яка не є у складі ЄС але підписала договір про торгівлю з союзом, ця країна з розвинутою економікою буде купувати продукцію тої ж якості, що в Україні, можливо навіть гіршої, але у країн Європейського Союзу, через те що країни ЄС одразу ж становляться більш привабливими через стійку економіку, що не скажеш про Україну. ЄС це як марка для продукції, якість така ж сама здебільшого як в Україні, але поки наша країна не в союзі – наші товари будуть нижчої марки. Тому важливим є вступ до ЄС навіть із за того, щоб підвищити марку, привабливість та зарекомендованість української продукції на світовому ринку. Через зміцнення зв'язків з ЄС зростає імпорт європейських товарів, які відповідають підвищеним стандартам якості, зокрема промислових товарів, техніки та обладнання для модернізації українських підприємств.

Ці фактори пояснюють, чому імпорт в Одеській області загалом перевищує експорт, хоча обидва показники поступово зростають завдяки євроінтеграції та розвитку торгівлі (рис. 2.4).

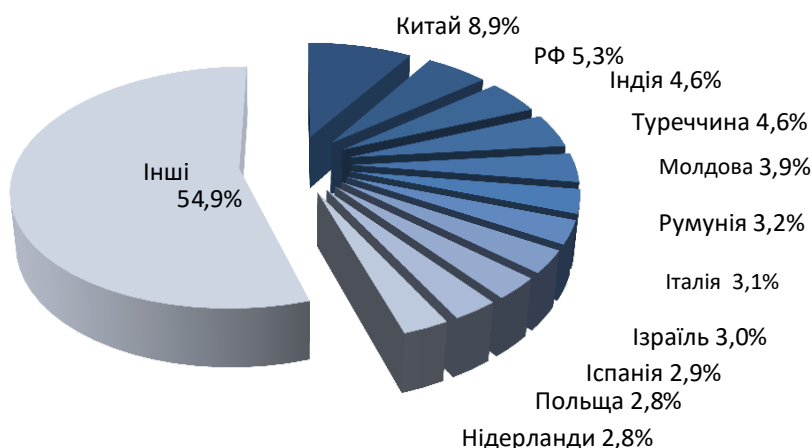

Рис. 2.4. Експорт товарів Одеської області на світовий ринок у 2021 році (довоєнний час)

Джерело: складено автором на основі [23].

Серед країн – партнерів найбільше експортувалися товари до Китаю – 49,9 млн дол. США, що становить 8,9% від загального обсягу експорту товарів, росії – 29,8 млн дол. США (5,3%), Індії – 26,0 млн дол. США (4,6%), Туреччини – 25,8 млн дол. США (4,6%), Республіки Молдова - 21,7 млн дол. США (3,9%), Румунії – 17,7 млн дол. США (3,2%), Італії – 17,4 млн дол. США (3,1%), Ізраїлю – 17,0 млн дол. США (3,0%), Іспанії – 16,4 млн дол. США (2,9%).

У січні – червні 2021 року обсяг експорту товарів до країн ЄС становив 157,0 млн дол. США, що становить 28,0% від загального обсягу експорту товарів області.

Найсуттєвіші експортні поставки серед країн ЄС здійснювались до Румунії – 17,7 млн дол. США (3,2%), Італії – 17,4 млн дол. США (3,1%), Іспанії – 16,4 млн дол. США (2,9%), Польщі – 15,9 млн дол. США (2,8%). Знову ж таки ми бачимо акцент на морські перевезення, Румунія, Італія та Іспанія –

найбільші експортери продукції Одеської області через транспортування продукції по морю, яке значно дешевше та більш привабливе для імпорту наших товарів.

Основу товарної структури експорту області складали продукти рослинного походження – 165,7 млн дол. США, що становить 29,6% від загального обсягу експорту товарів області, жири та олії тваринного або рослинного походження – 163,1 млн дол. США (29,1%), готові харчові продукти – 53,8 млн дол. США (9,6%), недорогоцінні метали та вироби з них – 44,0 млн дол. США (7,9%), машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 38,0 млн дол. США (6,8%), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 34,8 млн дол. США (6,2% (рис. 2.5).

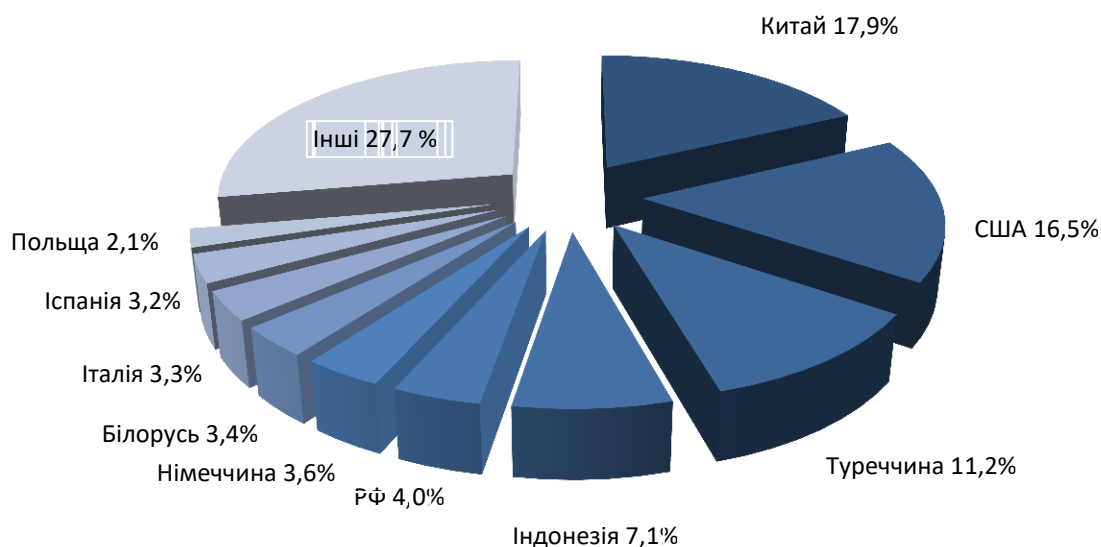

Рис. 2.5. Імпорт товарів до Одеської області за 2021 рік (довоєнний час)

Джерело: складено автором за матеріалами [23].

Найбільші імпортні поставки товарів надходили з Китаю – 210,8 млн дол. США, що становить 17,9% від загального обсягу експорту товарів, США – 194,6 млн дол. США (16,5%), Туреччини – 131,5 млн дол. США (11,2%), Індонезії – 84,0 млн дол. США (7,1%), РФ – 46,9 млн дол. США (4,0%), Німеччини - 42,8 млн дол. США (3,6%), Білорусі – 40,5 млн дол. США (3,4%).

У січні – червні 2021 року імпорту товарів з країн ЄС становив 246,5 млн дол. США (21,0% від загального імпорту товарів області).

Найбільші надходження імпорту товарів серед країн ЄС здійснювались з Німеччини – 42,8 млн дол. США (3,6%), Італії – 38,6 млн дол. США (3,3%), Іспанії – 37,0 млн дол. США (3,2%), Польщі – 24,3 млн дол. США (2,8%).

Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів склала 176,4 млн дол. США, що становить 15,0% від загального обсягу імпорту товарів, машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 171,3 млн дол. США (14,6%), мінеральні продукти – 152,8 млн дол. США (13,0%), продукти рослинного походження – 107,0 млн дол. США (9,1%), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 91,9 млн дол. США (7,8%). Переважання імпорту над експортом зазвичай є поганим для економічно не розвинутих країн, таких як Україна, для цього важливо робити імпортозаміщення. Тобто наприклад великий імпорту деревини та целюлозних матеріалів можна замінити нашими товарами з західної України, тим паче з 2016 року в Україні дійсний мораторій на вивіз деревини закордон, це перший крок до імпортозаміщення. До 2016 року ліс кругляк вивозився по дешевій ціні до країн Європи, в той час як ми імпортували до країни ту ж саму деревину, але перероблену, ту ж саму фінську мебель. Тому важливо наші товари направляти на внутрішній ринок, так як підприємцям тепер заборонено вивозити ліс кругляк – почали створювати фабрики для переробки цієї деревини і тепер країна поставляє закордон дорожчу та якіснішу продукцію до країн Європи.

Таким чином, Україна та Одеська область зокрема, має всі шанси вигідно та у більшій кількості експортувати товари до країн Європи та здатна прокормити весь Євросоюз, для цього потрібно і надалі виконувати всі умови до вступу в ЄС. Найперше, це переходити на європейські стандарти якості продукції. Також треба акцентувати увагу на імпортозаміщенні багатьох товарів, які ми можемо виготовляти та продавати на внутрішньому ринку, це зміцнить економіку, так як бюджетні гроші будуть залишатися в Україні.

2.3. Пріоритетні напрямки експорту послуг Одеської області до країн Євросоюзу та світу в цілому

Станом на 2021 рік, коли Україна ще жила у мирних умовах, Одеська область активно розвивала зовнішньоторговельні відносини з країнами Європейського Союзу, зокрема в секторі послуг. За перше півріччя 2021 року експорт послуг із регіону до ЄС сягнув 406,6 млн доларів США, що значно перевищило обсяг імпорту, який становив 195 млн доларів. Такий позитивний баланс торгівлі послугами свідчив про конкурентні переваги Одещини, особливо в галузях транспорту, ІТ, туризму та освіти (рис. 2.6).

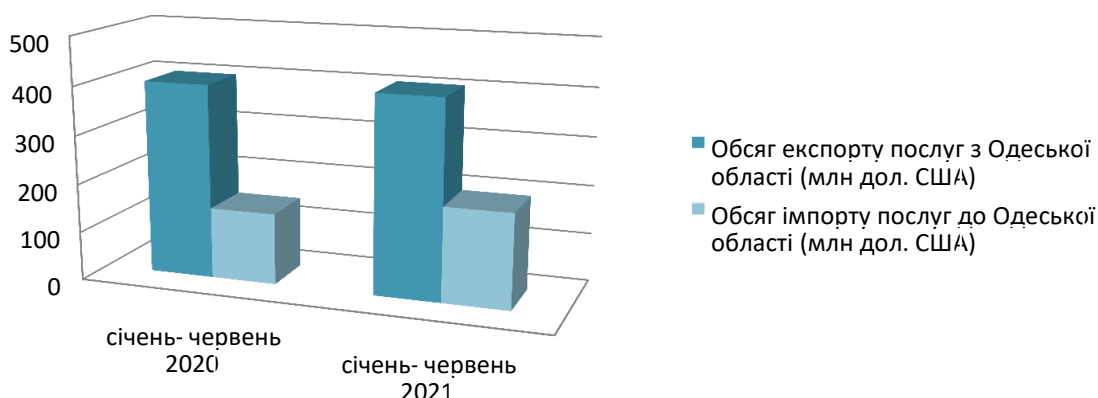

Рис. 2.6. Зовнішня торгівля послугами Одеської області на 2021 рік (довоєнний час)

Джерело: складено автором на основі [23].

Порівняно з січнем – червнем 2020 року: експорт збільшився на 1,5% (на 6,0 млн дол. США); імпорт збільшився на 32,6% (на 47,9 млн дол. США). Позитивне сальдо становило 211,6 млн дол. США. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 2,09 (у січні – червні 2020 року – 2,72). Зовнішньоторговельні операції проводилися із партнерами із 150 країн світу.

Експорт послуг з Одеської області до ЄС перевищує імпорт завдяки декількох причин. У структурі експорту послуг найбільші обсяги припали на

транспортні послуги – 316,1 млн дол. США, що становило 77,7% від загального обсягу експорту послуг. Одеса — один з найбільших портів України та Чорноморського регіону, через який здійснюється транзит товарів до і з Європи. Завдяки цьому регіон надає значний обсяг транспортних, складських і логістичних послуг європейським компаніям, що підвищує експорт послуг.

Ділові послуги – 44,4 млн дол. США (10,9%), послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 18,6 млн дол. США (4,6%), послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 10,2 млн дол. США (2,5%). ІТ-сектор в Одесі розвивається дуже швидко, і численні компанії надають послуги аутсорсингу та розробки програмного забезпечення європейським клієнтам. Ці послуги високо затребувані та добре оплачуються, що робить їх важливою частиною експорту.

Одеса є популярним туристичним центром, який приваблює туристів з ЄС завдяки своєму морському узбережжю, культурним пам'яткам та насиченому культурному життю. Витрати туристів на проживання, харчування та розваги також формують частину експорту послуг. Університети та інші навчальні заклади Одеси приймають на навчання студентів з Європи. Окрім навчальних програм, сюди відносяться також мовні школи та інші освітні послуги для іноземців, які залучають свої кошти до бюджету Одеської області. Після вступу до ЄС, наша країна буде вважатися більш привабливою для студентів з Європи, для них в Одесі буде вигідніше вчитись, бо знання тут дають на високому, вже європейському рівні, а жити набагато дешевше, ніж у Франції чи Іспанії.

Також Одеська область пропонує певний спектр медичних і санаторних послуг для громадян ЄС. Це стосується стоматологічних, пластичних операцій, реабілітаційних послуг, які в Україні є порівняно доступнішими за вартістю, що приваблює європейських клієнтів.

Ці фактори пояснюють, чому експорт послуг з Одеської області до ЄС значно перевищує імпорту. Регулярне надання високоякісних послуг у сферах

ІТ, логістики та туризму створює стабільний попит з боку Європейського Союзу, формуючи позитивний баланс в експорті послуг (рис. 2.7).

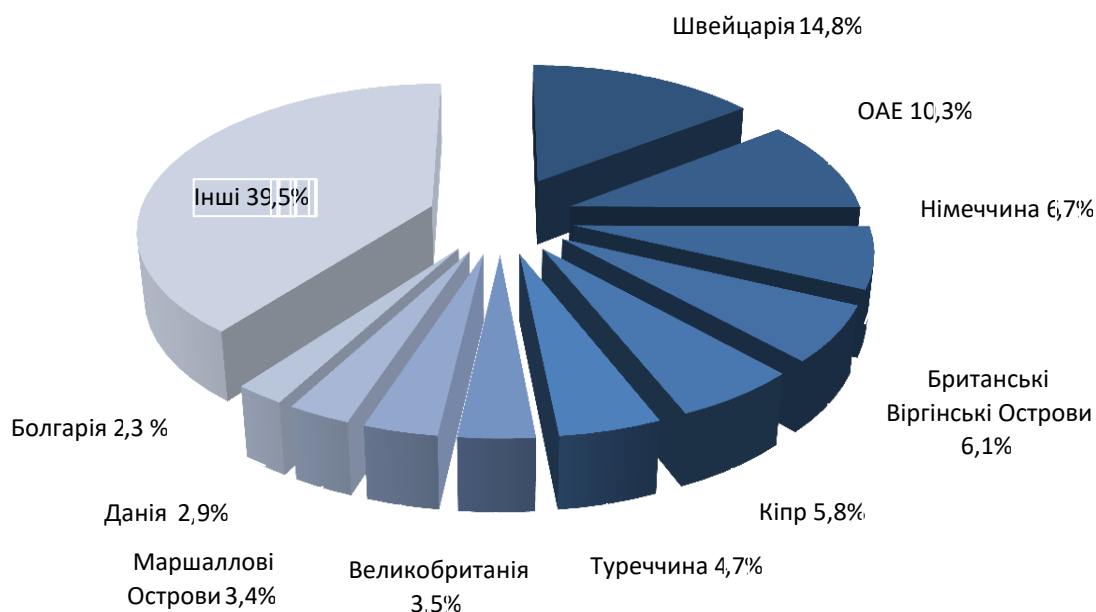

Рис. 2.7. Експорт послуг Одеської області у 2021 році (довоєнний час)

Джерело: складено автором на основі [23].

Найбільші обсяги експорту послуг припадали на Швейцарію – 60,2 млн дол. США, що становить 14,8% від загального обсягу експорту послуг, Об'єднані Арабські Емірати – 41,8 млн дол. США (10,3%), Німеччину – 27,4 млн дол. США (6,7%), Віргінські Острови (Брит.) – 24,9 млн дол. США (6,1%).

Експорт до країн Європейського Союзу становив 133,8 млн дол. США або 32,9% від загального обсягу експорту послуг.

Головними партнерами в експорті послуг серед країн-членів ЄС були Німеччина – 27,4 млн дол. США, що становить 6,7% від загального обсягу експорту послуг, Кіпр – 23,4 млн дол. США (5,8%), Данія 11,9 млн дол. США (2,9%), Болгарія – 9,2 млн дол. США (2,3%) (рис. 2.8).

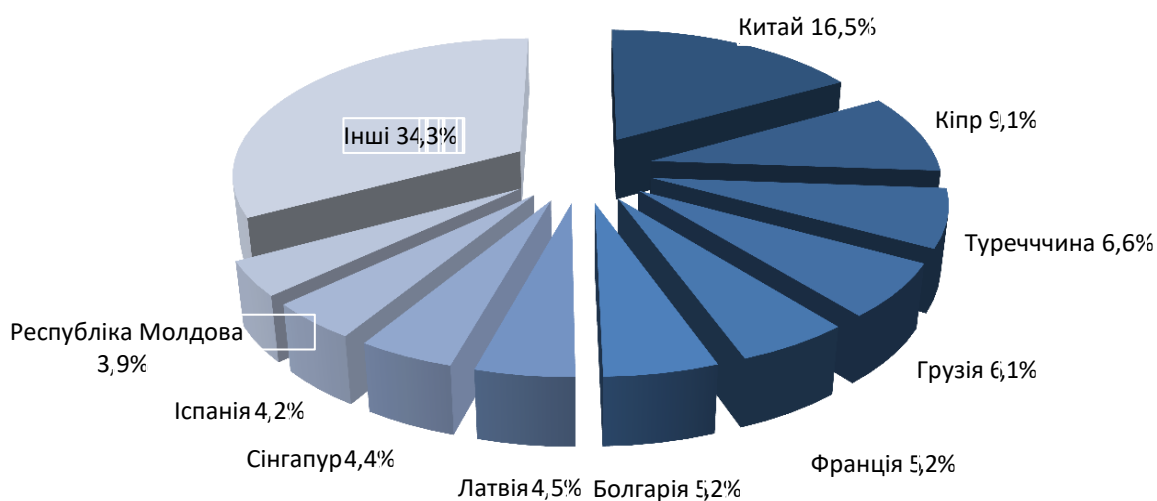

Рис. 2.8. Імпорт послуг Одеської області у 2021 році (довоєнний час)

Джерело: складено автором на основі [25].

Головними партнерами в імпорті послуг були: Китай – 32,2 млн дол. США, що становило 16,5% від загального обсягу імпорту послуг області, Кіпр – 17,7 млн дол. США (9,1%), Туреччина – 12,8 млн дол. США (6,6%), Грузія – 11,8 млн дол. США (6,1%), Франція – 10,2 млн дол. США (5,2%), Болгарія – 10,1 млн дол. США (5,2%), Латвія – 8,8 млн дол. США (4,5%).

Імпорт послуг із країн Європейського Союзу становив 93,6 млн дол. США або 48,0% від загального обсягу імпорту послуг.

Серед країн ЄС найбільші обсяги імпорту послуг від Кіпру – 17,7 млн дол. США, що становило 9,1% від загального обсягу імпорту послуг області, Франції – 10,2 млн дол. США (5,2%), Болгарії – 10,1 млн дол. США (5,2%), Латвії – 8,8 млн дол. США (4,5%), Іспанії – 8,2 млн дол. США (4,2%).

Основу структури імпорту послуг складали транспортні послуги – 162,0 млн дол. США, що становить 83,1% від загального обсягу імпорту послуг, ділові послуги – 15,3 млн дол. США (7,8%), роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності – 3,0 млн дол. США (1,6%),

послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 2,9 млн дол. США (1,5%) [34].

В умовах війни Одеська область зберігає важливу роль у зовнішній торгівлі України з ЄС, підтримуючи зв'язки та постачання товарів на європейський ринок. За січень–листопад 2023 року обсяг експорту товарів з області до країн ЄС склав 1639,8 млн доларів США, що на 23,7% менше, ніж у попередньому році. Водночас імпорт із ЄС зріс на 11%, досягнувши 2091 млн доларів. Внаслідок цього сформувалося негативне сальдо у 451,2 млн доларів, тоді як торік цей показник був позитивним. Незважаючи на виклики, Одеська область продовжує співпрацювати з партнерами з 172 країн світу, демонструючи готовність до економічної адаптації та стійкості навіть у складних умовах (рис. 2.9)

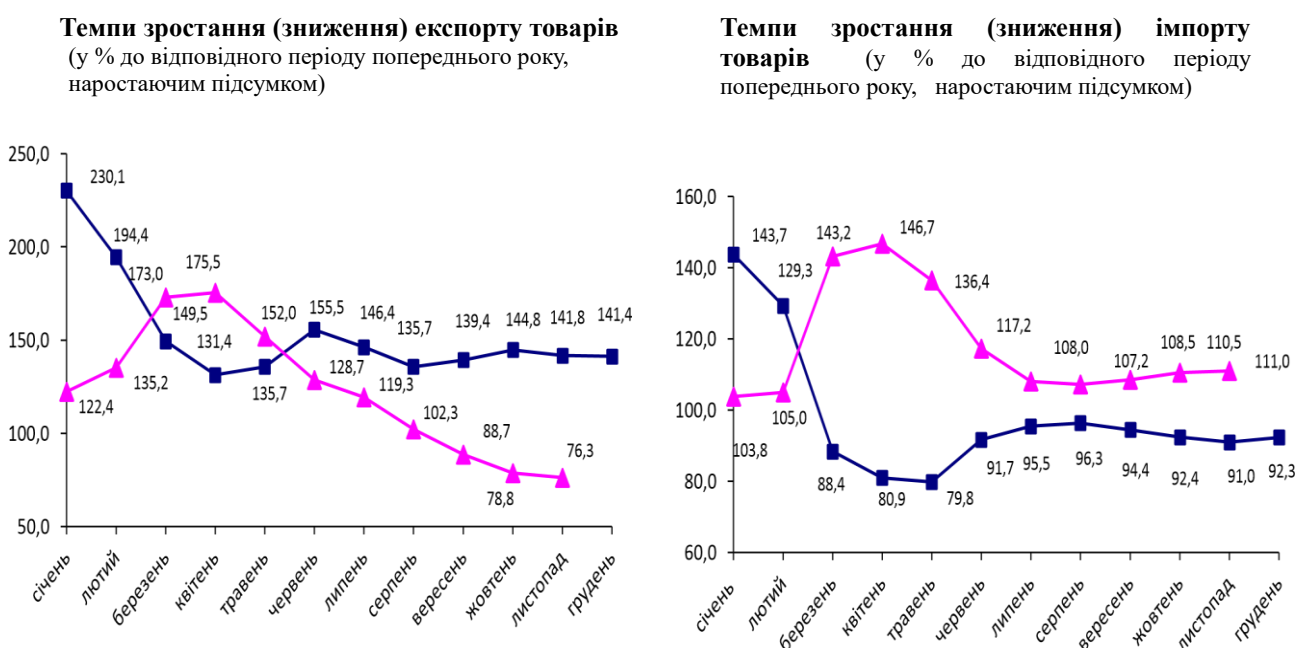

Рис. 2.7. Темпи зростання/зниження експорту та імпорту Одеської області до країн ЄС у 2022 – 2023 роках (період війни)

Джерело: складено автором на основі [37].

Під час війни зовнішня торгівля Одеської області зазнала суттєвих змін, зокрема в товарній структурі імпорту та експорту. За період січень–листопад 2023 року імпорт товарів значно перевищив експорт, що свідчить про збільшення залежності регіону від постачання продукції з-за кордону. Водночас обсяги експорту, хоч і залишилися важливими, знизилися порівняно

з довоєнними показниками, зосередившись на сировинних і аграрних продуктах. Така структура торгівлі відображає адаптацію економіки регіону до нових викликів та потреб воєнного часу. Порівняно з таблиць вище, які показували імпорт та експорт товарів Одеської області за 2021 рік (довоєнний час) ми бачимо, що відносно експорт і імпорт товарів не змінився. (табл.2.2)

Таблиця 2.2

**Товарна структура зовнішньої торгівлі Одеської області
за січень–листопад 2023 року**

Назва товарів	Розділ та код УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
		тис.дол. США	у % до січня–листопада 2022	у % до загального обсягу	тис.дол. США	у % до січня–листопада 2022	
Усього		1639765,7	76,3	100,0	2090972,5	111,0	100,0
Живі тварини; продукти тваринного походження	I	19769,4	103,1	1,2	29968,2	121,3	1,4
Продукти рослинного походження	II	1032758,8	83,8	63,0	193741,2	104,0	9,3
у тому числі							
зернові культури	10	708323,0	101,5	43,2	25013,3	111,0	1,2
Жири та олії тваринного або рослинного походження	III.15	254323,0	52,9	15,5	65324,2	60,5	3,1
Готові харчові продукти	IV	115581,9	111,5	7,0	131474,2	152,0	6,3
Мінеральні продукти	V	-	-	-	587276,7	89,6	28,1
у тому числі							
палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки	27	-	-	-	574118,1	90,4	27,5
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості тому числі	VI	19788,9	64,9	1,2	144150,7	118,8	6,9
продукти неорганічної хімії	28	9505,3	41,9	0,6	28321,0	104,7	1,4
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	VII	9371,1	76,2	0,6	114134,2	171,5	5,5
Шкури необроблені, шкіра вичищена	VIII	590,5	99,8	0,0	8334,2	146,6	0,4
Вироби з деревини	IX	8528,2	60,3	0,5	10348,4	129,8	0,5
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	X	2856,5	102,5	0,2	19345,9	111,7	0,9
Текстильні матеріали та текстильні вироби	XI	6436,1	63,0	0,4	61596,6	84,2	2,9
Взуття, головні убори, парасольки	XII	5010,8	91,8	0,3	44516,7	127,5	2,1
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	XIII	2767,2	92,2	0,2	35963,6	128,3	1,7

Продовження таблиці 2.2

Назва товарів	Розділ та код УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
		тис.дол. США	у % до січня– листопада 2022	у % до загального обсягу	тис.дол. США	у % до січня– листопада 2022	у % до загального обсягу
Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	XIV	51,8	149,1	0,0	к	к	к
Недорогоцінні метали та вироби з них	XV	79246,3	78,9	4,8	110443,4	133,3	5,3
у тому числі							
чорні метали	72	22448,9	106,4	1,4	53081,6	154,7	2,5
вироби з чорних металів	73	29853,5	46,5	1,8	23791,6	104,9	1,1
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	XVI	38086,0	60,5	2,3	266512,3	154,0	12,7
у тому числі							
реактори ядерні, котли, машини	84	16212,4	89,4	1,0	101259,7	117,4	4,8
електричні машини	85	21873,6	48,8	1,3	165252,6	190,3	7,9
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	XVII	8296,1	29,7	0,5	157299,5	148,3	7,5
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	XVIII	9008,5	112,4	0,5	31025,0	103,1	1,5
Різні промислові товари	XX	4163,3	88,6	0,3	62108,9	129,3	3,0
Твори мистецтва	XXI	-	-	-	-	-	-
Товари, придбані в портах		–	–	–	5252,3	137,7	0,3

Джерело: складено автором на основі [26].

Аналіз торговельного балансу між Одеською областю та країнами ЄС свідчить про те, що імпорт товарів з ЄС значно перевищує обсяги експорту з регіону. Це підкреслює залежність Одещини від європейських товарів і водночас відкриває перспективи для зміцнення експортного потенціалу області. Такий торговельний дисбаланс вказує на необхідність адаптації місцевих підприємств до стандартів і потреб європейського ринку, а також на

важливість розвитку інфраструктури та логістики, що можуть зробити продукцію області більш конкурентоспроможною за кордоном.

У цьому контексті стратегія перспективного розвитку Одеської області в умовах євроінтеграції має на меті покращення умов для місцевого бізнесу, стимулювання виробництва експортної продукції, розвиток транспортної інфраструктури та логістичних центрів, орієнтованих на інтеграцію з ЄС. Це дозволить зменшити залежність від імпорту, підвищити рівень економічної активності в регіоні та створити нові можливості для співпраці з країнами Європейського Союзу.

Таким чином, аналіз показує, що якщо експорт товарів Одеської області низький та імпорт його значно переважає, то експорт послуг переважає. Така тенденція спостерігається у багатьох економічно-розвинутих країнах світу, так що це є гарним показником, наша країна та регіон Одеси зокрема йде в ногу з такими країнами як Швейцарія, Сінгапур, США, Японія, просто на іншому рівні, але обраний правильний шлях вибору експорту послуг, який переважає експорт товарів.

Висновок до розділу 2

1. В нашій країні пріоритетним шляхом буде вступ у союз, де незважаючи навіть на географічні та економічні показники, буде рівна торгівля, де Україна зможе експортувати товар не за вигідну ціну, а на взаєм імпорту. Великий показник імпорту не буде поганим показником, так як він стане дешевшим та безпроблемним та водночас на експорту ми не будемо заробляти більше, але він стане стабільним та вигідним.

Серед передумов формування євроінтеграційних процесів в регіонах України можна назвати: 1) географічну близькість до ЄС. Регіони, розташовані поблизу європейських кордонів, мають природні логістичні та транспортні переваги для інтеграції. 2) Економічний потенціал: наявність розвиненої інфраструктури, промислових потужностей і конкурентоспроможного аграрного сектору сприяє взаємодії з європейськими ринками. 3) інфраструктурні можливості. Міжнародні транспортні коридори, порти, аеропорти та прикордонні пункти забезпечують фізичну основу для інтеграції. 4) Інвестиційний клімат. Регіони з розвиненішим бізнес-середовищем і прозорою системою управління більш привабливі для європейських інвесторів. 5) Культурні та історичні зв'язки. Спільна історична спадщина та культурна близькість окремих регіонів (наприклад, Західної України) до Європи стимулюють євроінтеграційні прагнення. 6) Підтримка місцевого населення. Громадська підтримка євроінтеграції в регіонах сприяє реалізації відповідних політик та програм. 7) Реформи та стандарти. Впровадження європейських стандартів у сферах освіти, екології, бізнесу та управління створює базу для глибшої інтеграції. 8) Державна політика. Стратегічна підтримка уряду в напрямку євроінтеграції стимулює регіональні ініціативи та залучення європейських партнерів. Ці передумови створюють основу для ефективного впровадження євроінтеграційних процесів у регіонах України.

2. Україна та Одеська область зокрема, має всі шанси вигідно та у більшій кількості експортувати товари до країн Європи та здатна прокормити весь Євросоюз, для цього потрібно і надалі виконувати всі умови до вступу в ЄС. Найперше, це переходити на європейські стандарти якості продукції. Також треба акцентувати увагу на імпортозаміщенні багатьох товарів, які ми можемо виготовляти та продавати на внутрішньому ринку, це зміцнить економіку, так як бюджетні гроші будуть залишатися в Україні.

3. Аналіз показує, що якщо експорт товарів Одеської області низький та імпорт його значно переважає, то експорт послуг переважає. Така тенденція спостерігається у багатьох економічно-розвинутих країнах світу, так що це є

гарним показником, наша країна та регіон Одеси зокрема йде в ногу з такими країнами як Швейцарія, Сінгапур, США, Японія, просто на іншому рівні, але обраний правильний шлях вибору експорту послуг, який переважає експорт товарів. В умовах війни Одеська область зберігає важливу роль у зовнішній торгівлі України з ЄС, підтримуючи зв'язки та постачання товарів на європейський ринок. За січень–листопад 2023 року обсяг експорту товарів з області до країн ЄС склав 1639,8 млн доларів США, що на 23,7% менше, ніж у попередньому році. Водночас імпорт із ЄС зріс на 11%, досягнувши 2091 млн доларів. Внаслідок цього сформувалося негативне сальдо у 451,2 млн доларів, тоді як торік цей показник був позитивним. Незважаючи на виклики, Одеська область продовжує співпрацювати з партнерами з 172 країн світу, демонструючи готовність до економічної адаптації та стійкості навіть у складних умовах.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗБУДОВИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Можливості імплементації стратегії ЄС для Дунайського регіону

Одеська область відіграє ключову роль у Дунайському регіоні України як стратегічний транспортно-логістичний та економічний центр, що забезпечує зв'язок України з Європейським Союзом. Її вигідне географічне розташування на узбережжі Чорного моря та розвинена портова інфраструктура на Дунаї роблять регіон важливим транзитним вузлом для міжнародної торгівлі. Крім того, Одещина є значним економічним осередком, що експортує аграрну продукцію, промислові товари та енергоресурси. Вона також володіє потужним туристичним потенціалом і унікальними природними ресурсами, що сприяє розвитку екологічного туризму та співпраці з європейськими країнами в екологічній сфері. Таким чином, Одеська область виступає не лише воротами до Європи, але й сприяє інтеграції України в європейський економічний і культурний простір.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21 вересня 2011 року № 994, координацію діяльності щодо участі України у Стратегії ЄС для Дунайського регіону покладено на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Проте наразі планується змінити цю постанову та передати координаційні функції Міністерству розвитку громад, територій та житлово-комунального господарства України.

У рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону розглядається синергія між пріоритетними напрямками 1a і 1b, що передбачає поєднання внутрішнього водного транспорту з іншими видами транспорту, зокрема авіаційним і залізничним. Це сприятиме створенню цілісної транспортної системи Дунайського регіону.

Одним із пріоритетів Стратегії ЄС для Дунайського регіону є розвиток мультимодальних терміналів у річкових портах Дунаю та його приток для

інтеграції водного, залізничного та автомобільного транспорту до 2020 року. Сьогодні в цьому напрямку реалізуються перспективні спільні проекти. Один із них — поромна переправа Орлівка – Ісакча, яка визнана оптимальним рішенням для економіки та логістики у рамках єврорегіону «Нижній Дунай». Ця переправа стане обґрунтуванням для будівництва автомагістралі «Одеса – Рені», що є частиною Чорноморської окружної магістралі та стимулюватиме розвиток депресивних районів Придунав'я в обох країнах.

Україна також бере активну участь у виконанні Люксембурзької декларації 2012 року щодо вдосконалення водної інфраструктури на Дунаї. В її рамках 3 грудня 2014 року були підписані висновки та затверджено Майстер-план з відновлення та підтримки судноплавних глибин на Дунаї. Українська сторона регулярно оновлює національну дорожню карту для виконання цього плану та долучилася як спостерігач до проекту «Фарватер» (FAIRway), метою якого є моніторинг і оновлення дорожніх карт на постійній основі.

Міністерство інфраструктури України активно сприяє співпраці в рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону, підтримуючи необхідність посилення національної системи координації, а також залучення Міністерства розвитку громад, територій та житлово-комунального господарства до реалізації цих завдань. 27 червня 2017 року відбулося засідання Координаційного центру з питань участі України у реалізації Дунайської стратегії, на якому був визначений перелік пріоритетних проектів, запропонованих центральними органами влади та обласними адміністраціями.

Відповідно до умов Європейської Комісії, проекти в рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону фінансуються як за рахунок наявних європейських інструментів, так і за кошти країн-учасниць. Зокрема, проекти, які відповідають цілям Дунайської стратегії, можуть залучати фінансування через такі програми Європейського інструменту сусідства:

- «Польща – Україна – Білорусь»,
- «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна»,

- «Румунія – Україна»,
- «Басейн Чорного моря».

За підсумками конференції, країни-члени Дунайської Комісії прийняли спільне комюніке «Зміцнення партнерства в сфері вільного судноплавства на Дунаї». У документі були враховані пропозиції України щодо оновлення Белградської Конвенції 1948 року, активізації роботи Секретаріату Дунайської Комісії, а також забезпечення вільного судноплавства, рівноправної конкуренції та рівних можливостей для судноплавних компаній усіх країн-членів [36].

Для виконання положень Майстер-плану, схваленого 3 грудня 2014 року, було розроблено план заходів, спрямованих на підтримку та відновлення судноплавних шляхів на Дунаї. Цей план передбачає конкретні дії з реалізації, розподіл відповідальності, джерела фінансування та встановлення проміжних етапів для оцінки прогресу.

Довжина судноплавного шляху на українській ділянці Дунаю через природні русла становить 172,36 км і проходить такими ділянками:

- від кордону з Молдовою до мису Ізмаїльський Чатал (72-43 морські милі від нульового кілометра на мисі Суліна) — це спільна прикордонна ділянка з Румунією;
- від мису Ізмаїльський Чатал до Вілкового (43 морські милі - 20,55 км від гирла Бистре) через Кілійське гирло. Ця ділянка забезпечує двосторонній рух суден і має природну глибоководну структуру;
- Вилкове — початок гирла Бистре (20,55 – 11 км від гирла Бистре);
- Гирло Бистре — вхід до морського підхідного каналу «Дунай – Чорне море» (11 – 0 км).

Ключовими критичними зонами є:

- ділянка від гирла Бистре до мису Ізмаїльський Чатал з 13 перекатами, які потребують днопоглиблювальних робіт для забезпечення необхідної глибини;
- ділянка від мису Ізмаїльський Чатал до кордону з Молдовою з 4 критичними перекатами [26].

Реалізація Плану заходів допоможе інтегрувати внутрішні водні шляхи України в європейську мережу, стимулювати переведення вантажопотоків на водний транспорт, сприяти підвищенню мобільності та мультимодальності, а також конкурентоспроможності водного транспорту. Це стане можливим завдяки покращенню технічного обслуговування водних шляхів, вдосконаленню екологічної безпеки, встановленню сучасних навігаційних знаків та іншим оновленням.

Таблиця 3.1

Заходи та їх реалізація

Захід	Опис заходу	Орієнтовна вартість	Відповідальний орган
Забезпечення якісного технічного обслуговування водних шляхів	Залучення інвестицій та технічної допомоги для придбання сучасного днопоглиблювального та промірного обладнання / надання послуг, достатніх для ефективного втручання в критичні періоди, оптимізації процесів, тощо		Міністерство інфраструктури Філія «Дельта-лоцман» ДП «АМПУ»
Моніторинг стану фарватеру	Виконання промірних робіт з навігаційною метою та для отримання відомостей про характер рельєфу дна і стан глибин та з метою створення та підтримання на сучасному рівні річкових навігаційних карт (в тому числі електронних).	161 тис євро на рік	Державна установа «Держгідрографія»
Днопоглиблювальні роботи на річковій частині водного шляху р. Дунай	Проведення необхідних заходів для відновлення глибин на критичних ділянках фарватеру в рамках технічного обслуговування суднового ходу.	Точна сума буде визначена після проведення всіх необхідних вимірів і підготовки техніко-економічних обґрунтувань.	ДП «Адміністрація морських портів України»

Продовження таблиці 3.1

Моніторинг маркування фарватеру	Проведення необхідних робіт з відновлення сигнальних знаків фарватеру та забезпечення нових сучасних систем маркування фарватеру.		Державна установа «Держгідрографія»
Моніторинг гідрологічних умов на український ділянці р. Дунай	Виконання спостереження рівнів води на українській ділянці р. Дунай (на постійній основі виконуються на 6 рівневих водомірних постах) та забезпечення їх прогнозів.		Гідрометеорологічний центр України
Регулювання руху суден на р. Дунай	Забезпечення надання відповідних послуг з допомогою системи RIS щодо регулювання руху суден, які перебувають у зоні дії служб регулювання руху суден		Філія «Дельта-лоцман» ДП «АМПУ»
Експлуатаційне днопоглиблення на морському підхідному каналі (МПК) р. Дунай – Чорне море	Виконання експлуатаційних днопоглиблювальних робіт на МПК з метою забезпечення безпеки судноплавства.	1,6 млн євро на рік Для збільшення глибин з 5,85м до 8,0м. необхідна сума інвестицій - € 35 млн.	Філія «Дельта-лоцман» ДП «АМПУ»
Комплексний екологічний моніторинг	Проведення комплексного екологічного моніторингу довкілля під час проведення необхідних днопоглиблювальних робіт та експлуатації морського підхідного каналу глибоководного суднового ходу р. Дунай-Чорне море. Вирішення питань щодо завершення процедури, яка передбачена Конвенцією Еспо (Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті).	160 тис євро на рік	Міністерство інфраструктури Філія «Дельта-лоцман» ДП «АМПУ»

Джерело: побудовано автором на основі [36].

З одного боку, призначення України на роль головної країни у Дунайській стратегії стало значущим кроком довіри з боку Євросоюзу, адже тоді Україна ще не мала навіть статусу кандидата на членство в ЄС. З іншого боку, це також свідчило про певну амбітність уряду, що ініціював це питання,

враховуючи, що для успішного головування та ефективної роботи в подібній структурі потрібен великий кадровий ресурс із професійно підготовлених фахівців, яких на той час у країні бракувало. Кожен із 12 пріоритетів програми (водна мобільність; автомобільні, залізничні та авіаційні перевезення; стійка енергетика; культурний розвиток і туризм; якість водних ресурсів; екологічні загрози; біорізноманіття, охорона ландшафтів, повітря та ґрунтів; науковий розвиток і освіта; конкурентоспроможність бізнесу; людський розвиток і навички; інституційна співпраця; безпека) координує певна країна ЄС з періодичною зміною відповідальності. Україна визначила своїми головними напрямками "Сталий розвиток Дунайського регіону: декарбонізація й економічна трансформація" та "Розвиток людського потенціалу та ринків праці". Національним координатором призначили Міністерство розвитку громад та територій. Невелика команда міністерства взяла на себе штабні функції, які зазвичай виконують численні апарати з сотнями службовців у Європі, і впоралася з ними з великим зусиллям. Однак більшість профільних міністерств не змогли належним чином забезпечити виконання завдань за 12 ключовими напрямками. І хоча головування України в Дунайській стратегії розпочалося ще до повномасштабної агресії Росії, а європейські партнери прагнули допомагати, українські посадовці практично не використали цей шанс повною мірою. Водночас це була важлива можливість показати себе в європейській бюрократичній системі та отримати унікальний досвід.

Перший пріоритет Дунайської стратегії ЄС, 1a, орієнтований на розвиток внутрішніх водних шляхів, спрямований на збільшення обсягів вантажоперевезень по річках, покращення судноплавних умов і створення ефективної системи управління водними шляхами. Здається, саме такий напрямок мав би бути привабливим для України. Проте роками Міністерство інфраструктури переважно імітувало активну діяльність, тоді як фактично руйнувало дунайську транспортну інфраструктуру, приділяючи мінімум уваги розвитку залізниці.

Амбітний проект судноплавного каналу Дунай-Чорне море, який вела компанія «Дельта-Лоцман», роками лише "поглинав" великі кошти з бюджету, нагадуючи, за словами експертів, нескінченний процес днопоглиблення. Стратегічні прорахунки на етапі планування призвели до того, що природні процеси постійно зменшували судноплавні глибини, створюючи ідеальну ситуацію для списання бюджетних коштів. Міністерство виправдовувало витрати на цей проект його важливістю як потенційної альтернативи морським портам.

Однак війна показала істинний стан речей: інфраструктура виявилася не готовою замінити морське сполучення. Тисячі вантажівок тижнями чекали на розвантаження зерна в портах Рені та Ізмаїлу або на перетин кордону в пунктах пропуску Рені-Джурджулешти та Орловка-Ісакча (де, до речі, паромна переправа — чи не єдиний масштабний інфраструктурний проект останніх років у Одеській області).

До війни дунайське судноплавство, здавалося, мало не користувалося попитом. Українське Дунайське Пароплавство (УДП) стало жертвою численних скандалів і кримінальних справ, пов'язаних із крадіжками та спробами привласнення майна, включаючи флот. Керівництво допустило рейдерське захоплення головного офісу в Будапешті. Підтримка дунайських портів також роками залишалася мінімальною. Лише повномасштабна війна виявила, що УДП — це не просто залишковий актив, а стратегічно важливий маршрут до ЄС. Завдяки флоту УДП Україна змогла організувати експорт агропродукції, перекинувши вантажні судна з інших частин Дунаю. На цей момент через дунайські порти до Європи вже вивезено понад 6,2 млн тонн зерна, що дозволило Ренійському порту погасити борги у розмірі 80 мільйонів гривень. Якби в інфраструктуру інвестували раніше, ці показники могли б бути ще кращими. У липні Адміністрація морських портів України оголосила про днопоглиблювальні роботи в портах Рені та Ізмаїл, щоб відновити глибини до 7,2 метра. Міністр інфраструктури Олександр Кубраков заявив про наміри

підвищити потужність дунайських портів до 25 млн тонн на рік. Проте лишається питання, чому цим питанням не займалися раніше.

Порти – це лише частина логістичної системи, хоч і вкрай важлива. Пріоритет Дунайської стратегії охоплює розвиток мультимодальної мобільності, включаючи автомобільні, залізничні та авіасполучення. Модернізація залізничного сполучення в регіоні та створення альтернативних шляхів до Європи стала нагальною потребою в умовах війни. Зараз Україна сподівається на будівництво так званої євроколії – залізниці шириною 1 435 мм, яку використовують в Європі замість пострадянського стандарту у 1 520 мм. Перехід на євроколію дозволить створити нові маршрути до ЄС та значно збільшить пропускну здатність вантажопотоків. Проте реалізація цього проекту потребує значних коштів, яких поки не передбачено в бюджеті. Тому фінансування могло б надійти через Дунайську стратегію або програму Тримор'я.

У 2013 році в експлуатацію ввели міст «Нова Європа», що поєднав міста Видин і Калафат на кордоні Румунії та Болгарії. Цей міст є частиною 4-го пан'європейського транспортного коридору й відіграє важливу роль для транспортної осі південно-східної Європи. Вантова конструкція довжиною понад 3,5 км має 4 смуги для автотранспорту, залізничну лінію, велосипедну та пішохідні доріжки. Проєкт коштував 282 мільйони євро, з яких дві третини становили субсидії та кредити від ЄС. У 2017 році Румунія та Болгарія розпочали перемовини щодо ще одного мосту через Дунай як перспективного економічного проєкту [26].

На відміну від цього, Україна не має подібної інфраструктури в Придунав'ї. І хоча потреба в ній очевидна — відсутність мостового переходу суттєво ускладнює логістику, спричиняючи безперервний потік вантажівок на трасі Одеса-Рені, — профільні відомства поки обмежуються лише деклараціями. Автомобільний і залізничний зв'язок із ЄС через Дунай суттєво б зміцнив логістичні ланцюги, проте такі проєкти поки залишаються лише на рівні бажань. Одеська область багато років порушувала питання мосту через

Дунай, і у 2018 році були зроблені попередні підрахунки: 5-кілометровий міст коштував би 242 мільйони євро, а час будівництва становив би приблизно два роки. Але навіть після таких підрахунків міністерство інфраструктури не розпочало передпроектних досліджень. Серед аргументів, висунутих чиновниками, прозвучала думка, що Румунія не погодиться на такий проєкт через можливі геополітичні суперечності, адже Україна не є для неї таким близьким партнером, як Молдова.

Однак, на прикладі мосту «Нова Європа» можна побачити, що Болгарія також стикалася з необхідністю переконати Румунію у взаємній вигідності проєкту та відсутності загрози для інших інфраструктурних об'єктів. У підсумку, завдяки чітким економічним розрахункам і дипломатичним зусиллям, цей амбітний план був втілений. Тим більше, сьогодні Румунія активно підтримує Україну, що відкриває додаткові політичні можливості. Як ніколи, саме зараз слід підняти питання міжнародного мосту, можливо й залізничного [37].

Додатково, ще п'ять мостів на Дунаї планують побудувати для покращення логістичних зв'язків між південними та північними частинами Європи. Країни Ініціативи трьох морів, до складу якої входять 12 країн ЄС між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями, а також Україна як партнер, подадуть заявку на цей проєкт. Для України це — черговий шанс, який не можна втратити.

Водний дисбаланс є однією з найгостріших екологічних проблем українського Придунав'я. Однією з причин цієї проблеми є споруджена понад століття тому румунська дамба Ізмаїльський Чатал, що спрямовує близько 28% водного потоку у Сулинський канал замість Кілійського гирла. Це призводить до того, що Україна щорічно втрачає близько 40 кубічних кілометрів води, яка не потрапляє у придунайські озера — Катлабух, Ялпуг, Китай, Кагул тощо. Як і фінансові ресурси в банківській системі, вода тут є життєвою складовою: без неї озера пересихають, а для підтримки рівня доводиться витратити величезні обсяги електроенергії, аби штучно подавати

воду в Ялпуг і Катлабух. Цю ситуацію не можна змінити лише гучними заявами — потрібен ретельний науковий аналіз. Українські науковці мають спільно з румунськими колегами провести моделювання дунайських водних потоків і визначити, чи можливо частково перенаправити воду у Кілійське гирло без шкоди для Румунії, а також оцінити вплив такої зміни на екосистему дельти Дунаю. Однак, за рік головування України в Дунайській стратегії Міністерство екології не продемонструвало жодних результатів за цим напрямом, як і за іншими аспектами стратегії.

Ще до головування України в Дунайській стратегії було розпочато суперечливу реформу, що передбачала передачу Державного агентства водних ресурсів під управління Міністерства агропромислового комплексу. Також майно міжрайонних управлінь водного господарства (МУВР) було передано до Державного агентства меліорації та рибного господарства. Проблема в тому, що на балансі МУВРів перебувають системи захисту від повеней і дамби, які забезпечують населення Одеської, Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської областей від паводків на Дунаї та його притоках. Однак МінАПК не займається протипаводковим захистом, а ці об'єкти не мають належного фінансування. Це серйозний виклик, адже в дунайському басейні нараховується 410 гідротехнічних споруд, з яких 85 (або 285,14 км) перебувають в аварійному стані. Території з високим ризиком затоплення охоплюють 1993 км, і хоча питання підтоплення залишається нагальним, уряд досі не розробив національної програми для залучення фінансування в рамках макрорегіональних проектів [36].

Інша критика на адресу Міністерства екології стосується відсутності кроків щодо збереження екосистеми через депонування вуглецю завдяки очеретяним заростям вздовж Дунаю. Хоча міністерство має у своєму розпорядженні важливий інструмент — екологічну інспекцію, можливості головування у Дунайській стратегії для очищення річищ від стихійної забудови не були використані. За рік не було зафіксовано жодної справи держекоінспекції стосовно порушень у дельті Дунаю.

Одним із заявлених пріоритетів України є сталий розвиток Дунайського регіону, який передбачає передусім спроможність місцевих громад. Однак і тут, як і в багатьох інших сферах, існують труднощі. Проведена децентралізація, фінансована зокрема за рахунок європейських програм, таких як U-LEAD і Мінрегіон, відбулася з певними прорахунками. Багато громад наразі не можуть повноцінно розвиватися, оскільки не отримали необхідних навичок та не мають стабільних бюджетних надходжень. Крім того, стару систему дотацій і субвенцій ліквідовано, і громади залишилися практично сам на сам із труднощами, залежачи переважно від великих землевласників.

Фактично, громада часто стає додатком до латифундій, де дохід на розвиток залишається відкритим питанням. В контексті Дунайської стратегії доцільно було б провести оцінку спроможності громад: визначити їх досягнення та реальний потенціал, а потім, на основі результатів, переглянути принцип об'єднання громад на національному рівні для забезпечення більшого їх економічного та соціального розвитку.

Дунайська транснаціональна програма, яка є фінансовим інструментом Дунайської стратегії, сьогодні для України виглядає досить формальною та малоефективною. У новому конкурсному періоді доступна сума в 91,8 млн євро, і хоча заявки можуть подавати всі регіони України (а не тільки Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська та Чернівецька області), це позиціонують як велике досягнення. Однак, для участі у проектах програми потрібно залучати щонайменше три країни, з яких одна обов'язково має бути членом ЄС. Але ключова перешкода для більшості українських організацій – це принцип префінансування: спочатку учасники повинні повністю профінансувати роботи, а компенсація (до 80% кошторису) можлива лише через рік після складних перевірок [38].

Через це програма практично виключає участь культурних і громадських організацій, яким зазвичай бракує таких ресурсів. Наприклад, у проєкті з покращення якості питної води могло б взяти участь Державне агентство водних ресурсів України, зокрема для реконструкції Ізмаїльського

Чаталу та забезпечення водопостачання в придунайські озера. Але через обмежене бюджетне фінансування агентство не має коштів для участі на умовах попереднього фінансування. У результаті виникає замкнуте коло: для подання заявки необхідні ресурси, яких у бюджеті немає.

Україна могла б використати своє головування в Дунайській стратегії для перегляду умов програми, щоб українські бенефіціари могли брати участь на рівних, отримуючи, наприклад, співфінансування або можливість авансових платежів. Це дозволило б навіть університетам або культурним організаціям подаватися на гранти без значних ризиків. Для реалізації масштабних проєктів — від модернізації меліоративних систем до будівництва мостів — необхідне початкове фінансування, якого у чинних умовах просто немає [43].

Таким чином, війна проявила багато процесів та продемонструвала справжній рівень роботи державних інститутів та окремих чиновників. На жаль, Дунайська стратегія не стала пріоритетом для багатьох міністерств та Офісу Президента. Та попри всі упущені можливості, зрозуміло, наскільки Європейська стратегія для Дунайського регіону важлива, насамперед, для України. І саме зараз у держави є можливість провести перезавантаження пріоритетів та з новими силами розпочати реалізацію планів. Треба використати унікальний досвід головування України в справжньому європейському форматі, аби провести аналіз та серйозну роботу над помилками. Та нарешті визнати — альтернативи для Придунайських регіонів немає. Тому необхідно створити постійно діючий орган при Міністерстві розвитку громад та територій, яке чи не єдине продемонструвало системну роботу як штаб. А ще вкрай необхідно активізувати роботу міністерств та військових адміністрацій, що нарешті почнуть займатися дунайською проблематикою з імплементації цієї макрорегіональної ініціативи ЄС.

3.2. Пріоритетні напрямки розбудови та відновлення Одеської області в контексті Євроінтеграції

Євроінтеграція України, яка передбачає її перехід зі статусу кандидата до повноправного члена ЄС (статус кандидата Україна отримала за рішенням Європейської Ради 23 червня 2022 року), пов'язана з необхідністю виконання так званих Копенгагенських критеріїв. Серед них — наявність стабільних інституцій, що забезпечують демократію, дотримання прав людини та прав меншин, верховенство права; функціонування ринкової економіки, здатної конкурувати на європейському ринку; а також готовність України виконувати всі обов'язки, пов'язані з членством, включно з економічними та політичними цілями ЄС.

Для досягнення цих критеріїв Україна має провести масштабні реформи, гармонізувати національне законодавство з європейським (*acquis communautaire*) та зміцнити інституційний і інфраструктурний потенціал на всіх рівнях управління. Послідовність і масштабність цих завдань будуть визначатися під час переговорів про членство, розпочати які Європейська рада схвалила 14 грудня 2023 року [22].

Серед розділів переговорного процесу, що матимуть особливий вплив на розвиток регіонів і місцевих громад України, - глава 22: Регіональна політика та координація структурних інструментів. Відповідність цілям цієї глави передбачає здатність України впроваджувати європейську регіональну політику та працювати зі структурними фондами ЄС, зокрема забезпечуючи належну законодавчу і інституційну базу для цього.

На цей час Державна стратегія регіонального розвитку (ДСРР) вказує на неготовність системи управління регіональним розвитком України відповідати європейським стандартам та практикам як один із ключових викликів. Для подолання цього бар'єру ДСРР акцентує увагу на необхідності зміцнення інституційної спроможності. Це означає забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування, залучених у програмування,

моніторинг, управління та фінансування проєктів, достатніми можливостями для реалізації програм, що співфінансуються ЄС, відповідно до вимог його законодавства [24].

Для Одеської області пріоритетом стає розбудова інституційної спроможності, що відображено у Стратегії через блок стратегічних цілей за напрямком «Врядування». Водночас серед перешкод для розвитку регіону в соціально-економічному аналізі вказано низьку інституційну здатність місцевих громад трансформувати ідеї у готові до реалізації проєкти. Ця проблема значно обмежує доступ громад до програм, фінансованих ЄС та іншими міжнародними партнерами, і в майбутньому може ще більше звужити ці можливості. Відтак, Стратегія передбачає створення робочих груп для розробки та впровадження рішень, спрямованих на посилення проєктної діяльності громад.

У межах напрямку «Врядування» особлива увага приділяється реалізації принципів багаторівневого управління, підвищенню його ефективності та прозорості на всіх рівнях в Одеській області. Зміцнення інституційної спроможності — це спільна мета для багатьох напрямів переговорного процесу щодо членства України в ЄС. Реалізація цих завдань створить міцну основу для впровадження змін, що стосуватимуться місцевого та регіонального розвитку, і забезпечить регіону належну готовність до європейської інтеграції.

Наближення України до ЄС вимагає все більшої орієнтації на пріоритети, визначені Євросоюзом, при формуванні політики на національному, регіональному та місцевому рівнях. Поточний склад Європейської Комісії (2019–2024 рр.) окреслив шість основних пріоритетів:

- Європейський зелений курс;
- Готовність до цифрової ери;
- Економіка, що працює для людей;
- Європа з потужними позиціями у світі;
- Промотування європейського способу життя;

- Новий поштовх для європейської демократії [25].

Ці пріоритети визначають спрямування основних секторальних та міжсекторальних політик ЄС, і хоча для України їх дотримання ще не є обов'язковим, стратегічна орієнтація на них має важливе значення у контексті євроінтеграції. Відповідність національних та регіональних планів розвитку цим пріоритетам також розширює можливості для залучення фінансування з програм ЄС та для партнерства з європейськими країнами, які поділяють спільні цілі.

Особливого значення набуває узгодженість Стратегії розвитку України з п'ятьма ключовими стратегічними документами ЄС, які мають загальний характер і є важливими для всіх сфер політики ЄС:

- Європейський зелений курс;
- Програма «Цифрове десятиліття до 2030 року»;
- Територіальний порядок денний до 2030 року;
- Ініціатива «Довгострокове бачення розвитку сільських територій ЄС до 2040 року»;
- Міський порядок денний для ЄС.

Орієнтація на ці документи дозволяє Україні вибудувати більш узгоджені та стратегічні підходи у співпраці з ЄС, а також готуватися до майбутніх вимог європейської інтеграції на національному та регіональному рівнях.

Європейський зелений курс (ЄЗК), представлений у 2019 році, має на меті зробити Європу кліматично нейтральним континентом до 2050 року. Стратегічні та оперативні завдання, закладені в Стратегії, враховують основні напрями ЄЗК, такі як безпечна та чиста енергетика, посилення кліматичних амбіцій, енергоефективність у будівництві та реконструкції, перехід до циркулярної економіки, стратегія «від ферми до виделки», сталий і «розумний» транспорт, зменшення забруднення та відновлення біорізноманіття. Важливим є узгодження Стратегії з цілями ЄЗК, адже

досягнення цих цілей позитивно вплине на подальшу торгівлю й економічну співпрацю України, зокрема й Одеської області, з ЄС [37].

Енергетика відіграє центральну роль у впровадженні ЄЗК, оскільки енергетичний сектор є ключовим для всієї економіки: від наявності енергетичних ресурсів та інфраструктури залежить ефективність усіх галузей. Водночас енергетика залишається найбільшим джерелом викидів парникових газів, і тому є основним напрямом для політики декарбонізації. У контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну ЄС прагне зменшити залежність від російських енергоносіїв, що стимулює прискорений розвиток відновлюваних джерел енергії з метою досягнення частки у 45% у загальному споживанні енергії до 2030 року (замість попередніх 32%). У відповідь на це 18 травня 2022 року Європейська Комісія презентувала План REPowerEU, який передбачає пришвидшення впровадження цілей ЄЗК, зокрема значне збільшення відновлюваної енергетики.

Для України, а особливо для Одеської області з її енергетичним потенціалом, розвиток відновлюваної енергетики є пріоритетом, що дозволить підвищити енергетичну незалежність та сприятиме реалізації цілей ЄЗК.

Одним із ключових напрямів Європейського зеленого курсу (ЄЗК), якого також стосується ця Стратегія, є енергоефективне будівництво та реконструкція. Нові проекти будівництва та реконструкції існуючих об'єктів повинні включати заходи з енергоефективності, спрямовані на зміцнення кліматичної стійкості будівель та на відповідність принципам циркулярної економіки. У зв'язку з новими викликами, Європейська Комісія запропонувала збільшити цільовий рівень енергоефективності до 13% до 2030 року, замість раніше запланованих 9%. План REPowerEU також підтримує розробку місцевих заходів енергозбереження, енергетичних аудитів та управлінських планів для регіонів і міст ЄС. У цьому контексті розробка Стратегії передбачає включення таких заходів, що дозволить покращити умови для малого та середнього бізнесу, знизити витрати громадян на

електроенергію та сприятиме відновленню будівельного сектору й створенню нових робочих місць [38].

Амбіції ЄЗК щодо чистої та безпечної енергетики та підвищення енергоефективності відображені у таких цілях:

1. Зелена трансформація, а саме включає:

- розбудову мереж відновлюваної енергетичної інфраструктури;
- підвищення енергоефективності та скорочення енергоспоживання (у тому числі приватного сектору);
- запровадження механізмів «зеленого» фінансування для приватного бізнесу;
- створення екоіндустріальних парків із дотриманням принципу «нульового забруднення».

2. Підвищення якості та безпеки умов проживання включає: підвищення енергоефективності житлового фонду.

Цілі ЄЗК також досягатимуться шляхом:

- переходу до циркулярної економіки, зокрема завдяки впровадженню інструментів циркулярної економіки для зменшення промислових і побутових відходів;
- реалізації стратегії «від ферми до виделки», яка сприятиме розвитку органічного сільського господарства та створенню кластеру для вирощування органічних продуктів, значно скоротивши використання пестицидів і хімічних добрив;
- зменшення негативного впливу на довкілля та збереження біорізноманіття;
- розвитку сталого транспорту — для зниження викидів у транспортному секторі, зокрема шляхом переорієнтації вантажопотоків з автомобільних доріг на залізницю та внутрішні водні шляхи.

Програма «Цифрове десятиліття до 2030 року», що набула чинності в січні 2023 року, спрямована на комплексну цифрову трансформацію країн ЄС у чотирьох основних напрямках:

- 1) підвищення цифрових навичок громадян;
- 2) цифрова трансформація бізнесу;
- 3) розвиток цифрової інфраструктури (включаючи зв'язок);
- 4) цифровізація публічних послуг [31].

Для України, особливо в умовах війни та необхідності відновлення, цифрова трансформація є одним із ключових напрямів розвитку. З огляду на євроінтеграційний курс України та важливість цифровізації для економічного розвитку, реалізація Стратегії сприятиме зміцненню цифрового потенціалу в регіонах, зокрема в трьох напрямках:

- 1) підвищення цифрових навичок громадян — закладено в цілі «Забезпечення доступної та якісної освіти на всіх рівнях» через завдання «Розвиток цифрових компетенцій для різних вікових груп»;
- 2) цифрова трансформація бізнесу — відображена у завданнях 1 та 3 цілі 3 «Цифрова трансформація», де йдеться про «Стимулювання впровадження інструментів та перехід МСП на Індустрію 4.0-5.0» та «Розбудову інноваційної та стартап-екосистеми»;
- 3) Цифрова трансформація публічних послуг — передбачена всіма чотирма завданнями в межах цілі «Прозорість через цифровізацію».

Особливої уваги потребує цифровізація бізнесу, адже малий та середній бізнес у регіоні, як і в більшості областей України, рідко застосовує цифрові технології, що значно знижує його конкурентоспроможність у порівнянні з європейськими компаніями.

Стратегія також включає основні напрями Територіального порядку денного до 2030 року, який формує орієнтовану на дії основу для територіальної згуртованості в Європі. Територіальний порядок денний підкреслює важливість стратегічного просторового планування для сприяння інклюзивному та сталому розвитку, маючи дві головні цілі: «Справедлива Європа» та «Зелена Європа», які включають шість пріоритетів для регіонального розвитку в Європі [32].

Справедлива Європа відкриває нові можливості розвитку для всіх людей, незалежно від їх місцезнаходження, та включає три основні пріоритети:

1. Збалансована Європа стимулює співпрацю між районами, громадами, муніципалітетами, округами, регіонами та державами-членами для подолання глобальних викликів та підвищення конкурентоспроможності Європи в цілому.

2. Функціональні регіони звертають увагу на зміцнення співпраці на основі довгострокових стратегій, зорієнтованих на конкретні території, та встановлення сталих функціональних зв'язків між сусідніми регіонами.

3. Інтеграція без кордонів передбачає підтримку та координацію транснаціонального співробітництва на різних рівнях управління

Зелена Європа захищає спільні ресурси для існування та формує суспільні зміни, включаючи три ключові пріоритети:

1. Здорове довкілля сприяє покращенню екологічних умов, створенню кліматично нейтральних та стійких міст, селищ і регіонів.

2. Циркулярна економіка підтримує перехід Європи до циркулярної економіки та розвиток процесів промислового симбіозу на місцевому рівні, беручи до уваги необхідність раціонального використання земельних ресурсів; Усі ці цілі узгоджуються з вищезгаданими напрямками через співвідношення їх цілей та завдань із пріоритетами ЄЗК.

3. Сталий зв'язок забезпечує адекватний доступ до високошвидкісних фіксованих і мобільних мереж у всіх місцях та фізичний зв'язок між ними.

У рамках ініціативи «Довгострокове бачення розвитку сільських територій ЄС - на шляху до сильніших, з'єднаних, стійких та процвітаючих сільських територій до 2040 року» Європейська Комісія окреслила чотири виклики, які стоять перед сільськими районами Європейського Союзу. У цьому контексті стратегія містить завдання, спрямовані на вирішення двох важливих викликів для регіону:

1. Сполучення: низький рівень розвитку транспортної інфраструктури в сільських районах та недостатні зв'язки з містами, що має бути подолано через поліпшення автомобільного сполучення в Одеській області з іншими регіонами України та сусідніми країнами.

2. Обмежений доступ до послуг: недостатня якість медичної, освітньої та соціальної інфраструктури в сільських територіях негативно впливає на якість життя та розвиток місцевих громад. Одеська область стикається з подібними проблемами, тому в рамках стратегії передбачається виконання завдань територіальної доступності до якісних медичних послуг населення та задоволення запитів учнів на позашкільну освіту, також у сільській місцевості.

Для реалізації всього потенціалу ЄС та досягнення його стратегічних цілей, в рамках Міського порядку денного планується покращити регулювання (законодавство ЄС має бути сформульоване так, щоб досягати поставлених цілей з мінімальними витратами, не навантажуючи непотрібним законодавчим тягарем), фінансування (визначення, підтримка, інтеграція та вдосконалення традиційних, інноваційних та доступних джерел фінансування для міст на відповідному інституційному рівні) та знання (розширення бази знань з міських питань і обміну передовим досвідом). Цей стратегічний документ має комплексні напрями розвитку, що узгоджуються із всіма вищенаведеними документами [8].

Окрім вже згаданих напрямів, що стосуються екології та клімату, циркулярної економіки та «подвійного переходу», Міський порядок денний включає ще три пріоритети, які узгоджуються зі Стратегією:

1. Інтеграція мігрантів та біженців.
2. Поліпшення житлових умов.
3. Сприяння створенню робочих місць та підвищення кваліфікації.

Крім розвитку інституційної спроможності та врахування пріоритетів ключових європейських політик, важливим стратегічним пріоритетом на національному, регіональному та місцевому рівні в контексті євроінтеграції є розширення співпраці з європейськими партнерами. Основна ідея регіональної

політики ЄС полягає у сприянні економічній, соціальній та територіальній згуртованості (стаття 174 Договору про функціонування ЄС). Саме тому регіональна політика ЄС часто називається політикою згуртованості. Всі основні програми, що реалізуються в рамках цієї політики, спрямовані на подолання міжрегіональних диспропорцій і підтримку транснаціональної, транскордонної та міжрегіональної співпраці, що також заохочується більшістю секторальних програм ЄС. Україна, як країна Східного партнерства, а з 2022 року – як кандидат, поступово отримує доступ до цих програм.

У рамках Стратегії стратегічний напрямок розвитку співпраці з ЄС на різних рівнях і в різних сферах враховано в двох вимірах:

1. Розширення участі установ Одеського регіону в програмах групи Interreg і секторальних програмах ЄС, а також розширення їх зв'язків з партнерами в країнах ЄС, включаючи партнерства на регіональному та громадському рівні.

2. Посилення ролі Одеського регіону у формуванні економічних, інфраструктурних і соціокультурних зв'язків з країнами ЄС. У цьому контексті важливим є узгодження Стратегії з оновленою у 2020 році Стратегією Європейського Союзу для Дунайського регіону (ЄСДР). Вона була створена для спільного вирішення викликів, що зустрічаються державами-членами ЄС та державами, які не входять до складу ЄС (серед яких і Україна), що розташовані в одному географічному регіоні, з метою покращення співпраці шляхом досягнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості. ЄСДР визначає чотири основні цілі: об'єднання регіону, захист навколишнього середовища, сприяння благополуччю та зміцнення регіону.

ЄСДР є важливим інструментом регіональної державної політики, а вигідне розташування, природний ресурсний потенціал, розвинута інфраструктура та туристичний і рекреаційний потенціал підкреслюють роль Одеської області у реалізації ЄСДР, що є одним з основних напрямків посилення євроінтеграційного процесу України. Крім того, стратегія

передбачає багато завдань, що сприяють досягненню стратегічної цілі 1 "Об'єднання Дунайського регіону", що підкреслює значущість розвитку Одеської області для України в контексті зміцнення зв'язків і співпраці з іншими придунайськими країнами. Як результат, стратегічні та оперативні цілі та завдання Стратегії досить повно узгоджуються з пріоритетами ЄСДР [40].

Серед пріоритетних напрямків розбудови та відновлення Одеської області в контексті Євроінтеграції є наступні:

1. Розвиток транспортної інфраструктури: модернізація портів, доріг та залізничних сполучень для інтеграції у європейські транспортні коридори.
2. Підтримка агропромислового комплексу: впровадження європейських стандартів у сільському господарстві та розширення експортного потенціалу.
3. Екологічна модернізація: покращення стану Чорного моря, розвиток відновлюваної енергетики та екологічно чистих технологій.
4. Цифровізація регіону: впровадження цифрових технологій в управління, бізнес та логістику.
5. Розвиток туризму: поліпшення туристичної інфраструктури та просування регіону на європейському ринку.
6. Інтеграція у європейські освітні та культурні програми: сприяння академічному обміну, розвитку науки і культури.
7. Підтримка малого та середнього бізнесу: забезпечення доступу до фінансування, адаптація до європейських ринкових умов.
8. Реформа управління: зміцнення прозорості, ефективності та боротьба з корупцією на регіональному рівні.

Ці напрямки сприятимуть економічному, соціальному та екологічному розвитку регіону у відповідності до європейських стандартів.

Висновок до розділу 3

1. Війна проявила багато процесів та продемонструвала справжній рівень роботи державних інститутів та окремих чиновників. На жаль, Дунайська стратегія не стала пріоритетом для багатьох міністерств та Офісу

Президента. Та попри всі упущені можливості, зрозуміло, наскільки Європейська стратегія для Дунайського регіону важлива, насамперед, для України. І саме зараз у держави є можливість провести перезавантаження пріоритетів та з новими силами розпочати реалізацію планів. Треба використати унікальний досвід головування України в справжньому європейському форматі, аби провести аналіз та серйозну роботу над помилками. Та нарешті визнати – альтернативи для Придунайських регіонів немає. Тому необхідно створити постійно діючий орган при Міністерстві розвитку громад та територій, яке чи не єдине продемонструвало системну роботу як штаб. А ще вкрай необхідно активізувати роботу міністерств та військових адміністрацій, що нарешті почнуть займатися дунайською проблематикою з імплементації цієї макрорегіональної ініціативи ЄС.

2. Серед пріоритетних напрямків розбудови та відновлення Одеської області в контексті Євроінтеграції є наступні: розвиток транспортної інфраструктури, а саме, модернізація портів, доріг та залізничних сполучень для інтеграції у європейські транспортні коридори. Підтримка агропромислового комплексу за рахунок впровадження європейських стандартів у сільському господарстві та розширення експортного потенціалу. Екологічна модернізація, покращення стану Чорного моря, розвиток відновлюваної енергетики та екологічно чистих технологій. Цифровізація регіону: впровадження цифрових технологій в управління, бізнес та логістику. Розвиток туризму: та поліпшення туристичної інфраструктури та просування регіону на європейському ринку. Інтеграція у європейські освітні та культурні програми, сприяння академічному обміну, розвитку науки і культури. Підтримка малого та середнього бізнесу, забезпечення доступу до фінансування, адаптація до європейських ринкових умов. Реформа управління, зміцнення прозорості, ефективності та боротьба з корупцією на регіональному рівні. Ці напрямки сприятимуть економічному, соціальному та екологічному розвитку регіону у відповідності до європейських стандартів.

ВИСНОВКИ

1. Євроінтеграція передбачає інтеграцію економіки Одеської області до загальноєвропейського ринку, що потребує підвищення конкурентоспроможності місцевого бізнесу, впровадження інновацій та технологій. Це також відкриває доступ до нових ринків збуту української продукції до ЄС. Одеса як культурний центр і туристичний магніт має потенціал залучення європейських інвестицій у сферу туризму та культурної співпраці. Вивчення євроінтеграційних процесів є важливим для розробки ефективної стратегії розвитку Одеської області. Євроінтеграція відкриває перед регіоном нові можливості, але також створює виклики, такі як висока конкуренція на європейському ринку, необхідність адаптації до нових стандартів та інфраструктурних вимог. Дослідження допомагають своєчасно виявити ці виклики та запропонувати механізми їх подолання. Аналіз євроінтеграційних процесів дозволяє визначити, які саме сфери та галузі регіону потребують найбільшої уваги для гармонійної інтеграції до Європейського Союзу. Наприклад, транспорт, логістика, сільське господарство та туризм є пріоритетними напрямками для Одеської області. Дослідження дають змогу оцінити економічні вигоди, які регіон може отримати від близької співпраці з ЄС. Це включає залучення інвестицій, зростання експорту в європейські країни та поліпшення інфраструктури.

2. Серед переваг євроінтеграційного процесу для Одеської області виділено: економічний розвиток. Одеська область отримує доступ до європейських ринків, що сприяє збільшенню обсягів експорту продукції. Як один із найбільших транспортно-логістичних вузлів України, область отримує можливості для оновлення портової інфраструктури завдяки фінансовій допомозі та співпраці з європейськими фондами. Підвищення якості туристичних послуг та інфраструктури через європейські стандарти, залучення більшої кількості європейських туристів. Одеська область може брати участь у програмах ЄС, які підтримують розвиток громадянського

суспільства, освіти та культури. Полегшення візового режиму та освітні програми сприяють інтеграції молоді до європейської спільноти. Євроінтеграція стимулює місцеву владу до впровадження стандартів прозорості, ефективності управління та боротьби з корупцією. Серед недоліків євроінтеграційного процесу для Одеської області можливо виділити: посилення конкуренції. Малий і середній бізнес може постраждати від конкуренції з боку європейських компаній, які мають доступ до дешевших кредитів та розвиненішої інфраструктури. Місцеві фермери можуть втратити частину ринку через конкуренцію з європейськими агровиробниками. Значні витрати на приведення портової, транспортної та комунальної інфраструктури до європейських стандартів. Висока вартість впровадження європейських стандартів якості та екологічних норм може бути обтяжливою для малого бізнесу. Одеська область стає більш залежною від економічної ситуації в ЄС, що робить її вразливою до змін на зовнішніх ринках. Інтеграція може сприяти розвитку великих міст (Одеси), тоді як менші міста та сільські райони залишаються поза основними інвестиційними потоками.

3. Розглянувши євроінтеграційний шлях Естонії, Польщі, Латвії, Литви, Румунії експертна спільнота, як і громадяни, загалом із оптимізмом сприймають швидкість прогресу України на шляху до євроінтеграції. На думку більшості фахівців, темпи інтеграції до ЄС є або високими (36%), або середніми (48%). Лише 13% респондентів свідчать про низькі темпи зближення країни з Євросоюзом. Фахівці, розглядаючи фактори, що уповільнюють процес, виділяють на другому місці російську агресію (64%), проте, на відміну від громадської думки, акцентують увагу на відсутності готовності ЄС до подальшої інтеграції України (50%). Це справді одна з основних проблем євроінтеграції України. Серед інших чинників експерти вказують на внутрішні труднощі, включаючи низький рівень соціально-економічного розвитку України, неефективність державного управління та недостатню координацію дій органів влади в галузі євроінтеграції. Експерти, у свою чергу, розглядали потенційні наслідки для України через загострення

внутрішньої соціально-економічної ситуації в ЄС внаслідок енергетичного тиску та шантажу з боку Росії.

4. Серед передумов формування євроінтеграційних процесів в регіонах України можна назвати: 1) географічну близькість до ЄС. Регіони, розташовані поблизу європейських кордонів, мають природні логістичні та транспортні переваги для інтеграції. 2) Економічний потенціал: наявність розвиненої інфраструктури, промислових потужностей і конкурентоспроможного аграрного сектору сприяє взаємодії з європейськими ринками. 3) інфраструктурні можливості. Міжнародні транспортні коридори, порти, аеропорти та прикордонні пункти забезпечують фізичну основу для інтеграції. 4) Інвестиційний клімат. Регіони з розвиненішим бізнес-середовищем і прозорою системою управління більш привабливі для європейських інвесторів. 5) Культурні та історичні зв'язки. Спільна історична спадщина та культурна близькість окремих регіонів (наприклад, Західної України) до Європи стимулюють євроінтеграційні прагнення. 6) Підтримка місцевого населення. Громадська підтримка євроінтеграції в регіонах сприяє реалізації відповідних політик та програм. 7) Реформи та стандарти. Впровадження європейських стандартів у сферах освіти, екології, бізнесу та управління створює базу для глибшої інтеграції. 8) Державна політика. Стратегічна підтримка уряду в напрямку євроінтеграції стимулює регіональні ініціативи та залучення європейських партнерів. Ці передумови створюють основу для ефективного впровадження євроінтеграційних процесів у регіонах України.

5. Україна та Одеська область зокрема, має всі шанси вигідно та у більшій кількості експортувати товари до країн Європи та здатна прокормити весь Євросоюз, для цього потрібно і надалі виконувати всі умови до вступу в ЄС. Найперше, це переходити на європейські стандарти якості продукції. Також треба акцентувати увагу на імпортозаміщенні багатьох товарів, які ми можемо виготовляти та продавати на внутрішньому ринку, це зміцнить економіку, так як бюджетні гроші будуть залишатися в Україні.

6. Аналіз показує, що якщо експорт товарів Одеської області низький та імпорту його значно переважає, то експорт послуг переважає. Така тенденція спостерігається у багатьох економічно-розвинутих країнах світу, так що це є гарним показником, наша країна та регіон Одеси зокрема йде в ногу з такими країнами як Швейцарія, Сінгапур, США, Японія, просто на іншому рівні, але обраний правильний шлях вибору експорту послуг, який переважає експорт товарів. В умовах війни Одеська область зберігає важливу роль у зовнішній торгівлі України з ЄС, підтримуючи зв'язки та постачання товарів на європейський ринок. За січень–листопад 2023 року обсяг експорту товарів з області до країн ЄС склав 1639,8 млн доларів США, що на 23,7% менше, ніж у попередньому році. Водночас імпорту із ЄС зріс на 11%, досягнувши 2091 млн доларів. Внаслідок цього сформувалося негативне сальдо у 451,2 млн доларів, тоді як торік цей показник був позитивним. Незважаючи на виклики, Одеська область продовжує співпрацювати з партнерами з 172 країн світу, демонструючи готовність до економічної адаптації та стійкості навіть у складних умовах.

7. Війна проявила багато процесів та продемонструвала справжній рівень роботи державних інститутів та окремих чиновників. На жаль, Дунайська стратегія не стала пріоритетом для багатьох міністерств та Офісу Президента. Та попри всі упущені можливості, зрозуміло, наскільки Європейська стратегія для Дунайського регіону важлива, насамперед, для України. І саме зараз у держави є можливість провести перезавантаження пріоритетів та з новими силами розпочати реалізацію планів. Треба використати унікальний досвід головування України в справжньому європейському форматі, аби провести аналіз та серйозну роботу над помилками. Та нарешті визнати – альтернативи для Придунайських регіонів немає. Тому необхідно створити постійно діючий орган при Міністерстві розвитку громад та територій, яке чи не єдине продемонструвало системну роботу як штаб. А ще вкрай необхідно активізувати роботу міністерств та

військових адміністрацій, що нарешті почнуть займатися дунайською проблематикою з імплементації цієї макрорегіональної ініціативи ЄС.

8. Серед пріоритетних напрямків розбудови та відновлення Одеської області в контексті Євроінтеграції є наступні: розвиток транспортної інфраструктури, а саме, модернізація портів, доріг та залізничних сполучень для інтеграції у європейські транспортні коридори. Підтримка агропромислового комплексу за рахунок впровадження європейських стандартів у сільському господарстві та розширення експортного потенціалу. Екологічна модернізація, покращення стану Чорного моря, розвиток відновлюваної енергетики та екологічно чистих технологій. Цифровізація регіону: впровадження цифрових технологій в управління, бізнес та логістику. Розвиток туризму: та поліпшення туристичної інфраструктури та просування регіону на європейському ринку. Інтеграція у європейські освітні та культурні програми, сприяння академічному обміну, розвитку науки і культури. Підтримка малого та середнього бізнесу, забезпечення доступу до фінансування, адаптація до європейських ринкових умов. Реформа управління, зміцнення прозорості, ефективності та боротьба з корупцією на регіональному рівні. Ці напрямки сприятимуть економічному, соціальному та екологічному розвитку регіону у відповідності до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Від Львова до Луганська: рейтинг євроінтеграції регіонів України у 2020 році. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/09/29/7114808/> (дата звернення: 03.08.2024).
2. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <https://www.od.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.08.2024).
3. Головування України в Дунайській стратегії ЄС продемонструвало типові хвороби держапарату. URL: https://lb.ua/blog/yurii_maslov/536563_golovuvannya_ukraini_dunayskiy.html
4. Гриценко, А. А., Геєць, В. М., Небрат, В. В., Дейнеко, Л. В. та ін. Реконструктивний економічний розвиток: основні напрями, ефективність і соціальна. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/2.pdf> (дата звернення: 11.08.2024).
5. Гриценко А., Борзенко О., Бурлай Т. Досягнення та виклики європейської інтеграції України. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1553/1554> (дата звернення: 11.08.2024).
6. Департамент Комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. (2021, 12 лютого). Спільна заява за результатами 7-го засідання Ради асоціації між Україною та ЄС. Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/news/spilnazayava-za-rezultatami-7-go-zasidannya-radi-asociaciyi-mizh-ukrayinoyu-ta-yes> (дата звернення: 01.08.2024).
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.08.2024).
8. Європейська інтеграція. URL: <https://moz.gov.ua/uk/evropeiska-integraciia> (дата звернення: 01.08.2024).
9. Євромапа України-2. Рейтинг Європейської інтеграції областей. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/1601582384931_1601582384796_1601582384615_Euro-map-ukr_web.pdf (дата звернення: 01.08.2024).

10. Єврокомісія оцінила кроки України на шляху до Євроінтеграції. URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4727956-yevrokomisiia-otsinyla-kroky-ukrainy-na-shliakhu-do-yevrointehratsii> (дата звернення: 01.09.2024).
11. Європейська інтеграція України в умовах війни росії проти України: роль академічних та громадських спільнот: 36. Мат-лів Міжн. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 09 листопада 2023 р.). Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції; Київ. 2023 рік. 227 с.
12. Євроінтеграція України: десять ключових подій. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/21/infografika/polityka/yevrointehracziya-ukrayiny-desyat-klyuchovux-podij> (дата звернення: 01.09.2024).
13. Захарченко Н. В. Перспективи розвитку дизайн-мислення в управлінні бізнесом та інноваціями. *Академічний огляд*. 2022. № 1 (56). С. 53-60.
14. Зовнішньоекономічна діяльність в Одеській області у січні - червні 2021 року. URL: https://oblrada.od.gov.ua/wp-content/uploads/ZED_06-2021.pdf (дата звернення: 01.09.2024).
15. Карпов В. А., Басюркіна Н. Й., Горбаченко С. А., Шевченко-Перепьолкіна Р. І. Проектний аналіз: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 324 с.
16. Ковальов А. І., Кічук Н. В., Клевцевич Н. А., Захарченко Н. В., Горбаченко С. А. Антикризове управління бізнесом : навч. посіб. Одеса. ОНЕУ. 2022. 182 с.
17. Колесник О. О. Проблеми використання людського капіталу в умовах економічної кризи: регіональні аспекти. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 11.10.2024).
18. Кіндзерський, Ю. В. Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування. *Економіка України*. 2021. 5(714), 21– 23. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.003>.
19. Козьмініх А. В. Інформаційні механізми євроінтеграційної політики України. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/d61e4a64-0433-4ca3-bc4c-19cd9e3b1086> (дата звернення 31.10.2024).

20. Кубраков назвав пріоритетні напрями відновлення України. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3686878-kubrakov-nazvav-prioritetni-naprami-vidnovlennia-ukraini.html> (дата звернення 31.10.2024).

21. Лук'яненко Д., Чужиков В., Вожняк М. Конвергенція економічних моделей Польщі та України. Київ, КНЕУ, 2010.

22. Люди просто живуть сьогоднішнім днем. Як Одеса знаходить спосіб жити попри війну? URL: <https://www.radiosvoboda.org/> (дата звернення 31.10.2024).

23. Мельник Т. М. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. *Міжнародна економічна політика*. 2020. № 8-9. С. 235–236.

24. Ніценко В. С., Попович В. В. Проблеми сталого розвитку Одеського регіону. *БізнесІнформ*. Одеса: 2023. №7. С 69 – 73.

25. Одеська область на шляху до економічної євроінтеграції в 2014-2019 рр. URL: <https://www.prostir.ua/?news=odeska-oblast-na-shlyahu-do-ekonomichnoji-jevrointehratsiji-v-2014-2019-rr> (дата звернення: 01.09.2024).

26. Оприлюднено щорічний Звіт про виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/opryliudneno-shchorichnyi-zvit-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu-ukraina-ies> (дата звернення: 01.09.2024).

27. Основи бізнесу: навч.посіб. Харків: “Діса плюс”, 2021. 424 с.

28. Офіційне інтернет-представництво Президента України. (2020, 6 жовтня). Спільна заява за підсумками 22-го Саміту Україна – ЄС. <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-22-gosamitu-ukrayina-yes-64321> (дата звернення: 09.09.2024).

29. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України від 07.02.2019 р. № 2680-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text> (дата звернення: 01.08.2024).

30. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 1106 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.09.2024).

31. Проєкт Стратегії відновлення та розвитку Одеської області на період 2021 – 2027. URL: <https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/draft-strategiyi-vidnovlennya-ta-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-%E2%80%93-2027-stanom-na-07.02.2024.pdf> (дата звернення: 09.10.2024).

32. Проєкт плану відновлення України (План відновлення України. URL : <https://ua.urc-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini> (дата звернення 31.10.2024).

33. Рішення Одеської міської ради № 6384-VII від 16.09.2020 р. URL : <https://omr.gov.ua/ru/acts/council/181307/> (дата звернення 29.10.2024).

34. Стан і розвиток бізнесу в Одесі: важливість пошуку нових поглядів та ідей на третьому році повномасштабної війни. URL: <https://dif.org.ua/article/> (дата звернення 23.10.2024).

35. Сторожук Д. І., Андрейченко А. В. Особливості комерційної діяльності підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zbirnyk-Braslavski-chytannya-2023.pdf#page=95> (дата звернення: 12.09.2024).

36. Стратегія ЄС для Дунайського регіону. URL: <https://mtu.gov.ua/content/strategiya-es-dlya-dunayskogo-regionu.html> (дата звернення: 09.09.2024).

37. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 09.09.2024).

38. Україна – ЄС: яким є шлях до євроінтеграції. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/06/28/ukrayina-yes-yakym-ye-shlyah-do-yevrointegracziyi/> (дата звернення: 09.09.2024).

39. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні (Київ, 9 трав. 2024 р.) ; за заг. ред. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 112 с.

40. Укрінформ. Україна і ЄС провели «вступну» розмову щодо вдосконалення Угоди про асоціацію, 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2821497-ukraina-i-es-proveli-vstupnu-rozmovu-sodovdoskonalenna-ugodi-pro-asociaciu.html> (дата звернення: 19.10.2024).

41. Цивільний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 29.10.2024).

42. Як український бізнес працює під час війни. URL: <https://forbes.ua/news> (дата звернення: 09.09.2024).

43. Як бачать євроінтеграцію одесити та херсонці? URL: <https://neweurope.org.ua/yak-bachat-yevrointegratsiyu-odesyty-ta-hersontsi/> (дата звернення: 09.09.2024).

44. Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (1992). Convergence. *Journal of Political Economy*, 100(2), 223–233. https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3451299/Barro_Convergence.pdf (дата звернення: 18.09.2024).

45. Bergmann, J., & Niemann, A. (2015). Theories of European Integration. In K. E. Jorgensen, Å. Kalland Aarstad, E. Drieskens, K. V. Laatikainen & B. Tonra (Eds.), *The sage handbook of European foreign policy* (pp. 166–182). Sage Publications Ltd. (дата звернення: 12.09.2024).

46. Borzenko, O., & Burlay, T. (2020). Overcoming divergence under the conditions of sustainable development: European experience and its adaptation in Ukraine. *Research Reviews of Czestochowa University of Technology. Management*, 38, 7–21. http://wz.pcz.pl/znwz/files/z38/1_38.pdf (дата звернення: 09.10.2024).

47. Dobrova N., Kolesnik O., Podmazko O. Intellectualization as a key factor of sustainability in Ukraine. *Journal of European Economy*. 2023. Vol. 22. № 4 (87). P. 571- 589.

48. European Commission (2021, July 13). Memorandum of Understanding between the European Union and Ukraine on a Strategic Partnership on Raw Materials. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/46300> (дата звернення: 09.11.2024).

49. European Commission. (2020, November 27). Association Implementation Report on Ukraine. Joint staff working document (SWD(2020) 329 final). https://eeas.europa.eu/sites/default/files/2020_ukraine_association_implementation_report_final.pdf (дата звернення: 18.09.2024).

50. European Parliament (2021, Feb 11). European Parliament resolution of 11 February 2021 on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine (2019/2202(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.html (дата звернення: 10.10.2024).

51. Odessa leads Ukraine's battle to reform. URL: <https://www.bbc.com/news/> (дата звернення: 10.10.2024).

52. Zakharchenko N.V., Andreichenko A. V, Zhadanova Y.O., Korolova O.G., Navolska N.V. Conceptual model of macro-regulation of social- economic relations in the conditions of innovative-investment development of Ukraine. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. 1(36). С. 272-280.

53. Zygierewicz, A. (Ed.). (2020). Association agreement between the EU and Ukraine. European Implementation Assessment (update). European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642844/EPRS_STU\(2020\)642844_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642844/EPRS_STU(2020)642844_EN.pdf) (дата звернення: 10.10.2024).